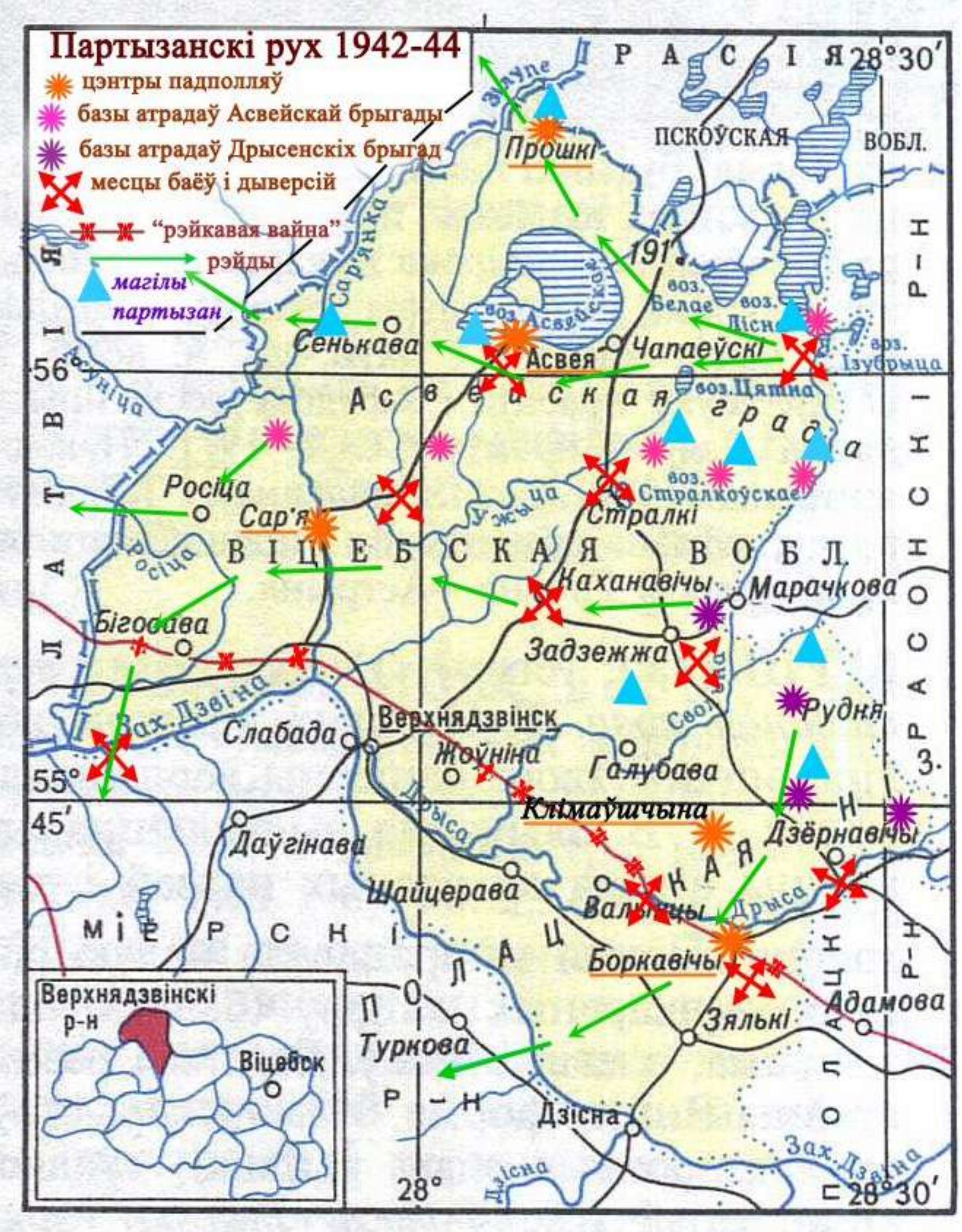

ВЫЗВАЛЕННЕ ВЕРХНЯДЗВІНШЧЫНЫ 1944

Складальнік Н.С. Глацёнак
Адказны за выпуск Л.А. Куўшынава

ДУК “Верхнядзвінская цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма
211631, г. Верхнядзвінск, вул. Савецкая, 34
E-mail: bn-22@vitobl.by

ШТРЫХІ ЎСПАМІНАЎ

1. **Бартенев, Сергей** Александрович. На войне. Записки лейтенанта / С.А. Бартенев. - Москва : Магистр, 2010. - 174, [1] с. : ил., карты, портр.; 21 см.; Воспоминания
2. **Барценеў, С.А**. У баях за Верхнядзвіншчыну / С.А.Барценеў // Дзвінская праўда. - 2011. - 16 жніўня. - С.2.
3. **Барценеў, С.А**. У баях за Верхнядзвіншчыну / С.А. Барценеў// Дзвінская праўда. - 2011. - 19 жніўня. - С.7.
4. **Барценеў, С.А.** У баях за Верхнядзвіншчыну / С.А. Барценеў // Дзвінская праўда.- 2011.- 23 жніўня.- С.3.
5. **Барценеў, С.А**. У баях за Верхнядзвіншчыну / С.А. Барценеў // Дзвінская праўда.- 2011.- 26 жніўня.- С.7.
6. **Кірсанаў, Віктар.** Апошнія кіламетры / Віктар Кірсанаў // Дзвінская праўда. – 1973.– 16 жніўня. – с.2.
7. **Кірсанаў, Віктар.** На Сар'янцы / Віктар Кірсанаў // Дзвінская праўда.– 1973. – 28 жніўня.
8. **Кірсанаў, Віктар.** Удар з поўначы / Віктар Кірсанаў // Дзвінская праўда. – 1973.– №145.
9. **Кірсанаў, Віктар.** Бой за старыя Маразы / Віктар Кірсанаў // Дзвінская праўда. – 1974. – 12 студзеня.
10. **Суздалева, Г**. "Никогда не сдаваться!" / Галина Суздалева // Дзвінская праўда. - 2020. — 2 ліпеня. — С. 2.

Верхнядзвінская цэнтральная раённая бібліятэка імя Тараса Хадкевіча

ВЫЗВАЛЕННЕ ВЕРХНЯДЗВІНШЧЫНЫ 1944

Інфармацыйны даведнік

2024

ББК 63.3(4Беи)622.5
В92

Вызваленне Верхнядзвіншчыны. 1944: інфармацыйны даведнік // ДУК “Верхнядзвінская цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма”, Цэнтральная раённая бібліятэка імя Тараса Хадкевіча, Аддзел абслугоўвання і інфармацыі; [складальнік Н.С. Глацёнак]. – Верхнядзвінск, 2024. – 46 с.

Падрыхтаваны на аснове дакументальных крыніц з фонда Верхнядзвінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Тараса Хадкевіча і ўключае інфармацыю з энцыклапедычных і даведачных выданняў, архіўныя, картаграфічныя дакументы, апублікаваныя раней у перыядычным друку артыкулы пра герояў Вялікай Перамогі.

Прапанаваныя матэрыялы аб’ядноўваюць храналагічны летапіс вызвалення гарадоў і вёсак, знаёмяць з воінскімі злучэннямі і асноўнай наступальнай аперацыяй, якая адбывалася на тэрыторыі Верхнядзвінскага раёна, дзейнасцю партызанскіх фарміраванняў, легендарных падпольшчыкаў і камбрыгаў.

© Верхнядзвінская цэнтральная раённая бібліятэка імя Тараса Хадкевіча, 2024

Удзельніца камсамольскага падполля, разведчыца ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Летам 1942 г. ўступіла ў Обальскае камсамольскае падполле. Са снежня 1942 г. – разведчыца спецгрупы штаба Калінінскага фронту, якая дзейнічала ў Шумілінскім раёне. Збірала звесткі пра нямецкія воінскія часці. Вяла разведку на тэрыторыі Полацкага, Расонскага, былога Асвейскага раёнаў Віцебскай вобласці. Ноччу 24 мая 1944 г. года Алена выконвала чарговае заданне. Трапіла ў засаду ворага, была схоплена і забіта.

А.П. Сураўнёва пасмяротна ўзнагароджана ордэнам Айчыннай вайны II ступені. Пахавана на безыменнай вышыні ля в. Валясы Верхнядзвінскага раёна Віцебскай вобласці.

Імем А.П. Сураўнёвай названа вуліца ў г. п. Обаль Шумілінскага раёна. На будынку Обальскай сярэдняй школы, дзе яна вучылася, усталявана мемарыяльная дошка.

ЛІТАРАТУРА

1. **Беларуская** Зоя // папка «Летапіс вогненнай памяці» /Дзвінская праўда. – 1978. – (№64).
2. **Засельская, Л.** Клятва юных // папка «Летапіс вогненнай памяці»
3. **Захаранка, А.** У бой вялі непрымірымыя … / А. Захаранка // Маладосць. – 2004. – № 5. – С. 124–130.
4. **Пакульневіч, Я.** А героям не было і васемнаццаці…/ Я. Пакульневіч // Дзвінская праўда.- 2013.- 4 кастрычніка.- С.7
5. **Рыц, Р.** Да апошняй хвіліны / Р. Рыц // Дзвінская праўда. – 2007. – 22 чэрв. – С. 2.
6. **Рыц, Р.** Подзвіг разведчыцы / Р. Рыц // Дзвінская праўда. – 2004. – 16 студз. – С. 2.
7. **Рыц, Р.** Жыве ў сэрцах яе подзвіг… / Р. Рыц //Дзвінская праўда. – 1971. – (№78). – С. 2.
8. **Стамінок, Я.** Кветкі гераіні / Я. Стамінок // Віцебскі рабочы. – 1968. – 8 чэрв. – С. 3.
9. **Сураўнёва** Елена Павловна // Их именами названы… : энцикл. спр. / редкол.: И. П. Шамякин (гл. ред.) [и др.]. – Минск, 1987. – С. 582–583.
10. **Шаірка, С.** Подзвіг юнай патрыёткі / С. Шаірка // Чырвоная змена. – 1974. – 2 чэрв. – С. 3.

6. **Кузнецова-Тимонова, А.В**. Герои Советского Союза. Белорусские партизаны и подпольщики / А.В. Кузнецова-Тимонова // Беларусь партизанская : иллюстрированная энциклопедия партизанского движения в Беларуси в годы Великой Отечественной войны = Guerrilla Belarus / редколл.: В. В. Андриевич (гл. ред.) [и др.]. – Минск : БелЭн імя Петруся Броўкі, 2019. – С. 291 –310. – (Беларусь помнит: во имя жизни и мира).
7. **Модель, Ф.** Среди озер и болот //Люди легенд : [очерки о партизанах и подпольщиках — Героях Советского Союза]. Вып. 1 / [составители: В. Павлов, Н. Полтораков, И. Селищев]. – М.: Политиздат, 1965. – 674 с.
8. **Твои** сыновья, Беларусь! Герои Советского Союза : биогр. справ. / [ред. Ю. В. Баженов и др.]. – Минск : БелЭн. імя П. Броўкі, 2015. – 371 с.

ГЕРОІ ПАТРЫЯТЫЧНАГА ПАДПОЛЛЯ ВІЦЕБШЧЫНЫ

Сураўнёва Алена Паўлаўна

Разведчыца, удзельніца Обальскага камсамольскага падполля ў гады Вялікай Айчыннай вайны

Месца нараджэння: в. Папова, Шумілінскі раён
Дата нараджэння: 26.01.1926
Дата смерці: май 1944
Месца подзвігу: Віцебская вобласць
Дата подзвігу: 1942–1944
Ушанаванне: г. п. Обаль, Шумілінскі раён – вуліца, мемарыяльная дошка.

ХРОНІКА ВЫЗВАЛЕННЯ

Дрысенскі раён (з 1962 г. – Верхнядзвінскі раён) – адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка на паўночным захадзе Віцебскай вобласці Беларусі. Адміністрацыйны цэнтр – г. Дрыса (цяпер г. Верхнядзвінск).

Дрысенскі раён вызвалены войскамі 2-га Прыбалтыйскага фронту ў ходзе Рэжыцка-Дзвінскай (10 – 27 ліп. 1944 г.) наступальнай аперацыі. У вызваленні раёна ўдзельнічала 332-я стралковая дывізія (палк. Ц. Ф. Ягошын) 83-га стралковага корпуса (ген.-маёр М. Л. Салдатаў) 4-й ударнай арміі і 270-я стралковая дывізія 6-й гвардзейскай арміі 2-га Прыбалтыйскага фронту.

Горад Дрыса вызвалены 12 ліпеня 1944 г. у ходзе Рэжыцка-Дзвінскай наступальнай аперацыі 1944 г.

Асвейскі раён – адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка ў складзе БССР. Адміністрацыйны цэнтр – г. п. Асвея. З 1958 г. – у Дрысенскім, з 1962 г. – у Верхнядзвінскім раёне.

Асвейскі раён вызвалены ў ходзе Рэжыцка-Дзвінскай (10 – 27 ліп.1944 г. наступальнай аперацыі. У вызваленні раёна ўдзельнічалі 22-я армія (ген.-лейт. Г. П. Караткоў) 2-га Прыбалтыйскага фронту; партызанская брыгада імя Фрунзе (камандзір М. М. Кузьмін).

Гарадскі пасёлак Асвея вызвалены 17 ліпеня 1944 г. часцямі

22-й арміі ва ўзаемадзеянні з партызанамі Асвейскай брыгады імя Фрунзе.

ХРОНІКА ВЫЗВАЛЕННЯ НАСЕЛЕНЫХ ПУНКТАЎ

30.06.1944
Луначарскае, вёска, Верхнядзвінскі раён – першы вызвалены населены пункт Верхнядзвінскага раёна. Вёска вызвалена танкістамі 159-й танкавай брыгады.

09.07.1944
Гараўцы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Лугаўцы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Цвецінцы, вёска, Верхнядзвінскі раён

11.07.1944
Адамова, вёска, Верхнядзвінскі раён
Барсукі, вёска, Верхнядзвінскі раён
Боркавічы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Вадва, вёска, Верхнядзвінскі раён
Горкі, вёска, Верхнядзвінскі раён
Забелы-1, вёска, Верхнядзвінскі раён
Забелы-2, вёска, Верхнядзвінскі раён
Забор'е, вёска, Верхнядзвінскі раён
Касталомы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Моханава, вёска, Верхнядзвінскі раён
Наркавічы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Нурава, вёска, Верхнядзвінскі раён
Няверава, вёска, Верхнядзвінскі раён
Скарада, вёска, Верхнядзвінскі раён
Філіпова, вёска, Верхнядзвінскі раён

12.07.1944
Антонава, вёска, Верхнядзвінскі раён
Валынцы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Верхнядзвінск (Дрыса), горад
Дзёрнавічы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Зябкі, вёска, Верхнядзвінскі раён
Ляшчылава, вёска, Верхнядзвінскі раён
Пользіна, вёска, Верхнядзвінскі раён
Прудзінкі, вёска, Верхнядзвінскі раён
Ракусіна, вёска, Верхнядзвінскі раён

быў накіраваны на акупаваную нямецкімі войскамі тэрыторыю для арганізацыі партызанскага руху ў Асвейскім раёне Віцебскай вобласці.

У красавіку 1942 г. Іван Кузьміч арганізаваў і ўзначаліў партызанскі атрад, які ў ліпені таго ж года быўператвораны ў партызанскую брыгаду імя М. В. Фрунзэ. У той жа час – з чэрвеня 1942 г. па снежань 1943 г. – быў першым сакратаром Асвейскага падпольнага раённага камітэта КП(б)Б.

Захараў звальняецца ў запас пасля вызвалення тэрыторыі Беларусі. У 1944 – 1946 гг. працаваў сакратаром Дрысенскага раённага камітэта КП(б)Б. У 1948 г. скончыў Вышэйшую партыйную школу пры ЦК КП(б)Б. У 1948 – 1952 гг. Захараў працаваў сакратаром Докшыцкага раённага камітэта КП(б)Б. У 1953 – 1963 гг. ён – старшыня Беларускага рэспубліканскага камітэта прафсаюза рабочых будаўніцтва і прамысловасці будаўнічых матэрыялаў.

Іван Кузьміч Захараў жыў у Мінску да сваёй смерці. Памёр 15 жніўня 1982 г. Быў пахаваны ў Мінску на Усходніх могілках.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 1 студзеня 1944 года за ўзорнае выкананне заданняў камандавання ў тыле ворага і асаблівыя заслугі ў развіцці партызанскага руху ў Беларусі палкоўніку Захараву Івану Кузьмічу прысвоена званне «Герой Савецкага Саюза».

ЛІТАРАТУРА

1. **Герои** Советского Союза : крат. биогр. слов. : в 2 т. / ред. И. Н. Шкадов ; М-во обороны СССР, Гл. упр. кадров, Ин-т воен. истории, Центр. арх. – Т. 1 : Абае–Любичев. – М. : Воениздат, 1987. – 909 с.
2. **Долготович, Б. Д**. Созвездие героев земли белорусской / Б. Д. Долготович, А. А. Коваленя. – Минск : БелЭн імя Петруся Броўкі, 2019. – 360 с. : ил. – (Беларусь помнит: во имя жизни и мира).
3. **Захаров** Иван Кузьмич// Регионы Беларуси: энциклопедия. В 7 т. т.2 Витебская область. В 2 кн. Кн1. – Минск: Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі. - 2010. - С.450
4. **Захаров** Иван Кузьмич// Партизаны=Партызаны=Partisans of Belarus /автор текста и составитель О.У. Усачев.– Минск: Беларусь, 2024. – С.16.
5. **Их именами** названы : энциклопедический справочник / редкол.: И. П. Шамякин (гл. ред.) [и др.]. – Минск : БелСЭ им. П. Бровки, 1987. – 711 с.

ПАРТЫЗАНЫ І ПАДПОЛЬШЧЫКІ, АРГАНІЗАТАРЫ ЎСЕНАРОДНАЙ БАРАЦЬБЫ СУПРАЦЬ АКУПАНТАЎ НА ВІЦЕБШЧЫНЕ, УДАСТОЕНЫЯ ЗВАННЯ ГЕРОЯ САВЕЦКАГА САЮЗА

Захараў Іван Кузьміч

Дата нараджэння: 31 ліпеня (13 жніўня) 1909 г.
Дата смерці: 15.08.1982 г.
Месца нараджэння: в. Ганявічы, Мінская губерня, Расійская імперыя (цяпер Лагойскі р-н, Мінская вобл.)

Захараў Іван Кузьміч – Герой Савецкага Саюза, першы сакратар Асвейскага падпольнага раённага камітэта КП(б)Б Віцебскай вобласці БССР, палкоўнік. Удзельнічаў у партызанскім руху ў Беларусі. Камандаваў партызанскай брыгадай імя М.В. Фрунзе.

Узнагароджаны ордэнам Леніна, ордэнамі Айчыннай вайны II ступені, Чырвонай Зоркі, двума ордэнамі «Знак Пашаны», рознымі медалямі.

Нарадзіўся ў вёсцы Ганявічы Мінскай губерні Расійскай імперыі ў сялянскай сям'і. У 1934 г. Захараў скончыў Вышэйшую камуністычную сельскагаспадарчую школу. З 1934 г. працаваў старшынёй сельскага Савета, намеснікам дырэктара, а потым дырэктарам Чапаеўскай МТС Асвейскага раёна Віцебскай вобласці БССР.

Служыў у Чырвонай Арміі ў 1931–1932 гг. З 1937 г. – член ВКП(б), а потым – КПСС. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны Захараў эвакуіраваўся ў савецкі тыл, але ўжо ў лістападзе 1941 г.

Сасноўцы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Свольна, вёска, Верхнядзвінскі раён
Хрусцялёва, вёска, Верхнядзвінскі раён
Цясты, вёска, Верхнядзвінскі раён
Шайцерава, вёска, Верхнядзвінскі раён

13.07.1944
Бароўка, вёска, Верхнядзвінскі раён
Задзежжа, вёска, Верхнядзвінскі раён
Казлоўшчына, вёска, Верхнядзвінскі раён
Саломіна, вёска, Верхнядзвінскі раён

14.07.1944
Каханавічы, вёска, Верхнядзвінскі раён
Мазалеўшчына, вёска, Верхнядзвінскі раён

17.07.1944
Асвея, гарадскі пасёлак, Верхнядзвінскі раён
Бігосава, станцыя, Верхнядзвінскі раён
Гарбулі, вёска, Верхнядзвінскі раён
Дзедзіна, вёска, Верхнядзвінскі раён
Свяціцы, вёска, Верхнядзвінскі раён

18.07.1944
Каралёва, вёска, Верхнядзвінскі раён
Росіца, вёска, Верхнядзвінскі раён

ЛІТАРАТУРА

1. **Беларусь** у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / гал. рэд. І. П. Шамякін. – Мінск : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – 679 с.
2. **Верхнядзвінск:** 60 год вызвалення Беларусі / тэкст А. Бубала ; фота: В. Хархардзіна [і інш.]. – Наваполацк : Наваполацкая друкарня, 2004. – 14 с. : іл.
3. **Верхнядзвінскі** раён // Памяць Беларусі : рэспубліканская кніга / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2005. – С. 164-167.
4. **Вперед и вперед** // От Вятки до Эльбы: записки военного корреспондента / Д. Ф. Онохин. – Горький : Волго-Вятское книжное издательство, 1975. – С. 184–187.
5. **Вызваленне** // Пуцявінамі роднага краю: прырода і гісторыя

Верхнядзвіншчыны / А. Бубала. – 2-е выд., стэрэатыпнае. – Наваполацк : А. У. Маладзечкін, 2018. – С. 187–191.
6. **Дрисса (Верхнедвинск)** // Освобождение городов : справочник по освобождению городов в период Великой Отечественной войны, 1941–1945 / под общ. ред. С. П. Иванова ; авт. коллектив: М. Л. Дударенко [и др.]. – М. : Воениздат, 1985. – С. 86.
7. **Освобождение Беларуси, 1943–1944** / [авт.: В. В. Абатуров и др.] ; [редкол.: И. И. Басик и др.]. – Минск : Беларуская навука, 2014. – 942 с.
8. **Павaліхіна, В. С.** Верхнядзвінск / В. С. Паваліхіна // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін [і інш.]. – Мінск : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – 120 с.
9. **Памяць**: Верхнядзвінскі раён. У 2 кн. : Гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / Укл. А.Ф.Бубала ; Гал. рэд. У.І. Лемяшонак : Кн.2 : Памяць: Верхнядзвінскі раён. У 2 кн. / Бубала А.Ф. сост.. - Мн. : Паліграфафармленне, 2000. - 396 с.
10. **Рыц, М.** У баях за Верхнядзвінск / М. Рыц // Дзвінская праўда . – 1964. – 2 чэрв. – С. 2.
11. **Рыц, Р.** На берагах Вужыцы і Сар’янкі / Р. Рыц // Дзвінская праўда. – 2004. – 7 снежня. – С. 2.
12. **Рыц, Р.** Як гэта было / Р. Рыц // Дзвінская праўда. – 2004. – 13 ліпеня. – С. 3
13. **Сандалаў, Л. М.** За Верхнядзвінск / Л. М. Сандалаў // Дзвінская праўда. – 1964. – 11 ліп. – С. 2. ; 1974. – 6 ліп. – С. 2.
14. **Сандалаў, Л. М.** На подступах да Верхнядзвінска / Л. М. Сандалаў // Дзвінская праўда. – 1973. – 12 ліп. – С. 3.
15. **Шомоди, В. Э.** Маршрутами народной славы : пособие для педагогов и воспитателей / В. Э. Шомоди. – 3-е изд., перераб. и доп. – Мінск : Университетское, 2001. – С. 49-51.
16. **13.40 – дакладны** час вызвалення // Дзвінская праўда. – 2014. – 11 ліп. – С. 1.

ВАЙСКОВЫЯ АПЕРАЦЫІ
РЭЖЫЦКА-ДЗВІНСКАЯ АПЕРАЦЫЯ

Дата: 10 – 27 ліпеня 1944 г.
Месца: Беларуская ССР (Верхнядзвінскі і Расонскі раёны), Латвійская ССР, Пскоўская вобл. (РСФСР)
Камандуючы: Яроменка А. І.
Воінскія фарміраванні: 2-і Прыбалтыйскі фронт

В.Р. Васілеўскі (01.04.1943 – 01.07.1943), У.Р. Гаўрыловіч (01.07.1943 – 12.07.1944), сакратар па прапагандзе (01.03.1943–01.07.1943), М.С. Лобар, сакратар па прапагандзе (01.11.1943 – 12.07.1944), члены: У.І. Быкоўскі (18.06.1942 – 01.1944), С.І. Кісялёў (18.06.1942 – 20.11.1943, загінуў), І.М. Камарова (18.06.1942–20.07.1944), І.І. Кудзім (18.06.1942 – 12.07.1944), У.Р. Гаўрыловіч (01.09.1942 – 01.03.1943), А.А. Яцухна (01.09.1942–20.04.1943), Р.П. Сыраежка (01.04.1943 – 12.07.1944).

ЛІТАРАТУРА

1. **Беларусь** у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / гал. рэд. І. П. Шамякін. – Мінск : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – 679 с.
2. **Всенародное** партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 — июль 1944) / [Институт истории партии при ЦК КПБ — филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Институт истории Академии наук БССР]. Т. 1 : Зарождение и развитие партизанского движения в первый период войны (июнь 1941 — ноябрь 1942) / [составители: Р. Р. Крючок и др. — 1967. — 743 с.
3. **Подпольные** партийные органы Компартии Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941-1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии - филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. – Минск : Беларусь, 1975268, [2] с. ; 21 см.
4. **Подпольные** комсомольские органы Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (1941-1944): краткие сведения об организации, структуре и составе / Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии - филиал Института марсизма-лениниза при ЦК КПСС. - Минск : Беларусь, 1976. - 316, [2] с.

Асвейскі падпольны райкам КП(б)Б
(07.1941 – 10.1941 – 27.06.1942 – 31.12.1943)

Яго сакратары С.Б. Гелер (07.1941–10.1941), П.В. Цішкоў (07.1941–10.1941), І.К. Захараў (27.6.1942 – 31.12.1943) — першы сакратар, П.П. Кузьміноў (27.6.1942 – 31.12.1943) — другі сакратар; члены: С.П. Дробат (07.1941–10.1941), В.П. Уладзіміраў (27.6.1942 – 1.11.1942), К.І. Давыдзёнак, І.П. Петрыенка (27.6.1942 – 31.12.1943), У.У. Сімацкі (27.06.1942 – 17.10.1942, загінуў), І.А.Марачкоўскі (29.11.1942 – 31.12.1943), Ф.А. Нікалаенка, А.І. Сяргушка (5.10. 1943 – 31.12.1943)

Друкаваны орган падпольнага і КП(б)Б — газета «Ленінскі шлях». Рэдактар Я.В. Лукашонак.

Дрысенскі падпольны райкам КП(б)Б
(18.07.1942 – 26.12.1943; 15.01.1944 – 12.07.1944)

Першы сакратар Р.П.Герасімаў (18.07.1942 – 26.12.1943), другі сакратар А.І. Сяргушка (20.08.1942 – 06.04.1943), другі сакратар В.А. Бохан (06.04.1943-06.12.1943), сакратар А.І. Лісоўскі (15.01.1944 –12.07.1944); члены: В.А. Бохан (18.07.1942 – 06.04.1943), Ф.Ф. Шаблоўскі (18.07.1942 – 26.12.1943), А.І. Лісоўскі (25.06.1943 – 26.12.1943).

Друкаваны орган падпольнага райкома КП(б)Б — газета «Патрыёт Радзімы».

Асвейскі падпольны райкам ЛКСМБ
(09.07.1942 –10.01.1944)

Сакратары: Хвежанка (09.07.1942 – 10.01.1944), Вестэнберг, сакратар па прапагандзе (09.07.1942 – 29.08.1942, загінуў), Л.І.Героднік, сакратар па прапагандзе (30.08.1942 – 01.04.1943), А.М. Шаўрак, сакратар па прапагандзе (10.04.1943 –10.01.1944), члены: А. Наваеўскі (09.07.1942 –10.01.1944), Л.І. Татарынава (09.07.1942 – 05.1943), Героднік (01.04.1943 –10.01.1944, загінуў), Я.У. Фралёнак (Громава) (05.05.1943–10.01.1944), І.Ц. Кузьмянкоў (01.06.1943 – 09.09.1943, загінуў).

Дрысенскі падпольны райкам ЛКСМБ
(18.06.1942 –12.07.1944)

Яго сакратары: В.А. Бохан (18.06.1942 – 01.04.1943),

ЛІТАРАТУРА

1. **Беларусь**: памятное лето 1944 года : материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвященной 70-летию освобождения Беларуси от немецко-фашистских захватчиков, Минск, 19–20 июня 2014 г. / [редкол.: А. А. Коваленя и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2015. – 568 с.

2. **Віцебшчына** ў гады Вялікай Айчыннай вайны : зб. навук. арт. / склад.: А. А. Крыварот [і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2015. – 311 с.
3. **Витебщина** освобожденная: окт. 1943 – дек. 1945 : документы и материалы / сост.: Н. В. Воронова [и др.]. – Витебск : Витеб. обл. тип., 2009. – 584 с. – (Памяць Віцебшчыны).
4. **Ермаловіч, В. І**. Беларусь. Шлях да Вялікай Перамогі / В. І. Ермаловіч. – Мінск : Беларусь, 2019. – 200 с.
5. **Освобождение Беларуси**, 1943–1944 / [В. В. Абатуров и др.] ; [редкол.: И. И. Басик и др.]. – Минск : Беларус. навука, 2014. – 942 с.
6. Третьяк, С. А. Трудный путь к Победе / С. А. Третьяк ; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск : Беларус. навука, 2015. – 285 с.

РЭЖЫЦКА-ДЗВІНСКАЯ АПЕРАЦЫЯ
(10 – 27 ЛІПЕНЯ 1944)

Рэжыцка-Дзвінская аперацыя (10–27 ліпеня 1944 г.), наступальная аперацыя войск 2-га Прыбалтыйскага фронту (генерал

арміі А. І. Яроменка) з мэтай разграміць групоўку праціўніка ў раёне гарадоў Ідрыца, Себеж, Верхнядзвінск (Дрыса), авалодаць рубяжом г. Рэзекне (Рэжыца) – г. Даўгаўпілс (Дзвінск), у далейшым развіць наступленне на рыжскім напрамку і ва ўзаемадзеянні з войскамі 1-га Прыбалтыйскага фронту адрэзаць прыбалтыйскую групоўку праціўніка ад камунікацый, якія звязвалі яе з Германіяй. Удзельнічалі арміі 10-я гвардзейская (ген.-лейтэнант М. І. Казакоў), 3-я ўдарная (ген.-лейтэнант В. А. Юшкевіч), 22-я (ген.-лейтэнант Г. П. Караткоў), 4-я ўдарная (ген.-лейтэнант П. Ф. Малышаў), 5-ы танкавы корпус (ген.-маёр танк. войск М. Г. Сахно). Лінія фронту праходзіла на **З** ад г. Наваржэў, Пустошка, воз. Нешчарда, в. Боркавічы. Савецкім войскам процістаялі часці 16-й нямецка-фашысцкай арміі групы армій «Поўнач», якія апіраліся на глыбока эшаланіраваную абарончую сістэму з 2 галоўнымі і 3 дадатковымі ўмацаванымі лініямі. Выкарыстаўшы поспех 1-га Прыбалтыйскага фронту, войскі 2-га Прыбалтыйскага фронту 10 ліпеня пачалі наступленне. Войскі правага крыла фронту – 10-я гвардзейская і 3-я ўдарная арміі – наносілі ўдар у напрамку гарадоў Себеж, Рэзекне, прарвалі абарончы рубеж «Пантэра», за тыдзень фарсіравалі р. Вялікая, вызвалілі гарады Ідрыца, Апочка, Себеж і на стыку з 3-м Прыбалтыйскім фронтам Пушкінскія Горы і сяло Міхайлаўскае. Войскі левага крыла фронту – 22-я (у яе складзе дзейнічаў 130-ы латышскі корпус, ген.-маёр Д. К. Бранткалн) і 4-я ўдарная арміі, 5-ы танкавы корпус – наступалі ўздоўж Зах. Дзвіны на г. Даўгаўпілс, вызвалілі райцэнтры БССР : 12 ліпеня **в**. Расоны і г. Верхнядзвінск, 17 ліпеня г. п. Асвея, а таксама 14 ліпеня в. Каханавічы, 18 ліпеня чыгуначную станцыю і вёску Бігосава і інш. беларускія населеныя пункты. 18 ліпеня часці 130-га латышскага стралковага корпуса ўступілі на тэрыторыю Латвіі ў раёне мястэчка Шкяўне. Войскі фронту наступалі ў цяжкіх умовах лясіста-балоцістай мясцовасці, пераадольваючы абарончыя рубяжы. 27 ліпеня часці 10-й гвардзейскай і 3-й ударнай армій вызвалілі г. Рэзекне, у той жа дзень часці 4-й ударнай арміі ва ўзаемадзеянні з часцямі 6-й гвардз. арміі 1 -га Прыбалтыйскага фронту вызвалілі Даўгаўпілс. Да канца ліпеня фронт прасунуўся ў глыбіню да 200 км. Былі створаны спрыяльныя ўмовы для пераходу ў наступленне войск 3-га Прыбалтыйскага фронту.

Камандуючаму фронтам А. І. Яроменка было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза і вайсковае званне генерал арміі, начальніку штаба фронту Л. М. Сандалаву і некаторым камандуючым войскамі

рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1990. – С. 508.
2. **Хазанский, В.Я**. Спросите у берез... : документальная повесть / Владимир Хазанский. - Минск : Юнацтва, 1984. - 207 с.. - (Из орлиного племени)
3. **Хазанский, В.Я.** Спросите у берез... : докум. повесть / В. Я. Хазанский ; худож. М. Бельский. - Минск : Беларусь, 1971. - 174 с.
4. **Громава, Я**. У баях гартавалася мужнасць / Я. Громава // Дзвінская праўда. - 1964. - (№79). - С.2
5. **Карасёў, В**. Загінулі героямі і малодшыя браты Вестэнбергі / В. Карасёў // Дзвінская праўда. - 2008. - 15 ліпеня. - С.2

Сар’янскае партыйнае падполле

Перыяд дзеяння: жнівень 1941 г. – чэрвень 1942 г.
Месца: в. Сар'я, Дрысенскі (цяпер Верхнядзвінскі) раён, Віцебская вобласць
Кіраўнікі: Б. А. Жук

Сар’янскае партыйнае падполле дзейнічала са жніўня 1941 г. да чэрвеня 1942 г. у в. Сар’я Дрысенскага (цяпер Верхнядзвінскага) раёна. Кіраўнік Б. А. Жук.

Падпольшчыкі збіралі зброю, распаўсюджвалі лістоўкі, зрывалі збор прадуктаў харчавання акупантамі і вываз савецкіх людзей на прымусовыя работы ў Германію. Стварылі групы партызанскага рэзерву ў вёсках Дзегцярова (кіраўнік В.І. Аўсюк), Громаўкі (А.А. Воранаў), Мушына (А.Ф. Ліпскі), Шунькі (П.К. Пілюшкін), якія рыхтавалі людзей да партызанскай барацьбы. У сувязі з пагрозай выкрыцця ў маі – чэрвені 1942 г. 21 падпольшчык пайшоў у партызаны. На базе гэтай групы быў створаны партызанскі атрад імя Пархоменкі.

У барацьбе з акупантамі загінулі Л.С. Аткін, А.А. Воранаў, С.Г. Купрын, Е.І. Ледак, П.К. Пілюшкін, М.В Чыркун. 12 удзельнікаў падполля ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі.

ЛІТАРАТУРА

1. **Козін, Я.Н**. Сар’янскае партыйнае падполле / Я.Н. Козін // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1990. – С. 555.
2. **Мандрик, И.А.** В суровые дни / И.А. Мандрик. – Мн. : Беларусь, 1974. – 168 с., ил. – (Мемуары)

Прошкаўскае камсамольска-маладзёжнае падполле

Перыяд дзеяння: жнівень 1941 г. – кастрычнік 1942 г.
Месца: в. Прошкі, Асвейскі (цяпер Верхнядзвінскі) раён, Віцебская вобласць
Колькасць: каля 30 чалавек
Кіраўнікі: Асвейскі падпольны райкам КП(б)Б, Асвейскі падпольны райкам ЛКСМБ

Прошкаўскае камсамольска-маладзёжнае падполле дзейнічала са жніўня 1941 г. да кастрычніка 1942 г. у в. Прошкі Асвейскага раёна пад кіраўніцтвам Асвейскіх падпольных райкамаў КП(б)Б і ЛКСМБ. Створана па ініцыятыве камуніста Р.С. Лукашонка. Згуртаванне аб'ядноўвала каля 30 чалавек. Кіраўнікі: В.І. Лукашонак, з мая 1942 г. – Г. Я. Фралёнак. Мела падраздзяленні ў в. Забор'е Рэзекненскага павета Латвійскай ССР (кіраўнік А.М. Гром), у населеных пунктах Рылькі (П.С. Смычкоў), Ляхава Себежскага раёна РСФСР, Сукалкі, Востраў. Да групы адносілася і падпольнае піянерскае звяно ў в. Стралкі Асвейскага раёна. Трымала сувязь з падпольшчыкамі Асвеі, Расонскага раёна, з партызанскім атрадам, потым – брыгадай імя Фрунзэ. Аб'ядноўвала беларусаў, рускіх, латышоў.

Падпольшчыкі вялі палітычную агітацыю сярод насельніцтва, распаўсюджвалі лістоўкі і зводкі Саўінфармбюро, збіралі зброю (мелі 2 склады-тайнікі), навучалі моладзь ваеннай справе, падбіралі людзей для партызанскіх атрадаў, дапамагалі савецкім воінам, якія ўцяклі з фашысцкага палону, зрывалі мерапрыемствы акупантаў па нарыхтоўцы збожжа і жывёлы, вялі разведку. Дзякуючы актыўным дыверсіям былі падарваны 3 аўтамашыны з амуніцыяй на чыгунцы Рэзекне – Себеж, паравоз і 6 вагонаў, разгромлены валасныя ўправы ў Ляхаве Себежскага і Ігналіне Асвейскага раёнаў, з дапамогай партызан разбіты нямецкі гарнізон у мястэчку Шкяўне Краслаўскага раёна Латвійскай ССР.

У падполлі пачаў баявую дзейнасць Герой Савецкага Саюза І.Я. Судмаліс. Вясной 1942 г. пайшлі ў партызаны 18 падпольшчыкаў на чале з В.І. Лукашонкам, да восені – усе члены арганізацыі.

У в. Прошкі Верхнядзвінскага раёна ў гонар змагароў узведзена стэла (1975 г.), устаноўлены мемарыяльныя дошкі.

ЛІТАРАТУРА

1. **Высоцкі, С.А.** Прошкаўскае камсамольска-маладзёжнае падполле / С. А. Высоцкі, А. Б. Рогаў // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал.

– званне генерал-палкоўнік. Некалькі дзясяткаў байцоў былі ўдастоены звання Героя Савецкага Саюза, і некалькі тысяч узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Цэлы шэраг вайсковых часцей атрымалі ганаровыя найменні «Рэжыцкія», «Дзвінскія», «Краслаўскія», а таксама гвардзейскія сцягі.

ЛІТАРАТУРА

1. **Еременко, А. И**. Годы возмездия, 1943—1945 / А. И. Еременко. – Киев : Политиздат Украины, 1986. – С. 181–354.
2. **История** Великой Отечественной войны Советского Союза, 1941–1945 : в 6 т. / ред. комиссия: П. Н. Поспелов (пред.) [и др.]. – М. : Воениздат, 1962. – Т. 4 : Изгнание врага из пределов Советского Союза и начало освобождения народов Европы от фашистского ига (1944 год) / авт. коллектив: М. Л. Альтговзен [и др.]. – 740 с.
3. **Озалс, Ю. Я**. Рэжыцка-Дзвінская аперацыя 1944 / Ю. Я. Озалс // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн. : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – С. 547.
4. **Резекненско**-Даугавпилсская операция 2-го Прибалтийского фронта // Борьба за Советскую Прибалтику в Великой Отечественной войне, 1941–1945 : в 3 кн. / авт. коллектив: А. П. Бачурин [и др.] ; сост.: К. Л. Орлов, В. К. Подпоринов, А. А. Смирнов. – Рига : Лиесма, 1967. – Кн. 2 : К Балтийскому морю. – С. 82–104.
5. **Бубала, А.** Крокі вызвалення. 319-я стралковая на Асвейшчыне / А.Бубала // Дзвінская праўда. - 2020. — 18 лютага. — С. 4.
6. **Бубала, А.** Крокі вызвалення. 319-я стралковая на Асвейшчыне / А.Бубала // Дзвінская праўда. - 2020. — 11 лютага. — С. 6.
7. **Бубала, А**. Старонкі баявога шляху 661-га стралковага палка/ А. Бубала // Дзвінская праўда.- 2018.– 22 чэрвеня, 10 ліпеня .- С. 2
8. **Бубала, А.** Старонкі баявога шляху 661-га стралковага палка / А. Бубала // Дзвінская праўда.- 2018.- 13 ліпеня .- С. 2
9. **Бубала, А.** Яны неслі нам вызваленне / А. Бубала //Дзвінская праўда. - 2017.- 14 ліпеня .- С. 2
10. **Бубала, А.** Яны неслі нам вызваленне / А. Бубала // Дзвінская праўда.- 2017.- 18 ліпеня .- С. 2
11. **Лапін, А.** Героі Асвеі. 1944 : па матэрыялах газеты "Суворавец" 18-20 ліпеня 1944 г. / А. Лапін //Дзвінская праўда.– 1974.- 18 ліпеня .- С. 2
12. **Фёдорова, Л.** В сердце навсегда/ Л. Фёдорова // Дзвінская праўда.- 2010.- 13 ліпеня.- С.3.

ПАВЕДАМЛЕННІ САЎІНФАРМБЮРО

Савецкае інфармацыйнае бюро (СІБ) (1941–1961) – інфармацыйна-прапагандысцкае ведамства ў СССР, утворанае пры СНК СССР 24 чэрвеня 1941 года. У палітыка-ідэалагічным аспекце яно было падпарадкавана непасрэдна ЦК ВКП(б).

Асноўнай задачай Бюро было складанне зводак для радыё, газет і часопісаў аб становішчы на франтах, працы тылу, пра партызанскі рух падчас Вялікай Айчыннай вайны.

У перыяд усенароднай барацьбы з фашызмам Саўінфармбюро кіравала дзейнасцю ваенных карэспандэнтаў, ажыццяўляла інфармацыйнае забеспячэнне пасольстваў і консульстваў СССР за мяжой, радыёвяшчальных карпарацый і радыёстанцый, тэлеграфных і газетных агенцтваў, таварыстваў сяброў СССР, газет і часопісаў розных напрамкаў іншых дзяржаў.

Праграмы Саўінфармбюро «У апошні час», «Зводкі Саўінфармбюро», «Лісты з фронту і на фронт» слухала ўся краіна. Аператыўныя зводкі СІБ выпускаліся штодня з 25 чэрвеня 1941 г. да 15 мая 1945 г. Усяго за гады вайны іх прагучала больш за дзве тысячы. Па радыё навіны з фронту зачытваў Юрый Левітан, голас якога стаў сімвалам найважнейшых урадавых паведамленняў. З першых хвілін Вялікай Айчыннай вайны мільёны людзей кожны дзень заміралі каля радыёпрыёмнікаў пры словах Левітана: «От Советского информбюро…».

1944

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА ЗА 11 ИЮЛЯ

Северо-западнее города ПОЛОЦК наши войска с боями продвигались вперед и заняли более 30 населенных пунктов, в том числе крупные населенные пункты БОРКОВИЧИ, ДЕХТЯРЕВО, ФИЛИППОВО, ВОДВА, НАРКОВИЧИ, БОЛЬШИЕ И МАЛЫЕ ГОРКИ, БАРСУКИ и железнодорожную станцию БОРКОВИЧИ.

ціноўская, калгасніца Г.П. Шанько.

У 1941 г. падпольшчыкі разладзілі работу лакаматыва, піларамы на лесапільным заводзе, дзясятка вагонаў на чыгуначнай станцыі. Для атрымання звестак аб праціўніку Марціноўская ўладкавалася перакладчыцай да каменданта. Па даручэнні кіраўніцтва Сакалішчанскага падполля Каваленка дамогся адкрыцця Боркавіцкага медпункта. Пры дапамозе сувязной Шанько з лагера ваеннапалонных Баравуха-1 былі вызвалены ўрачы С.В. Бяляеў і К.С. Шадурскі, якія сталі працаваць у медпункце. Яны аказвалі дапамогу насельніцтву, забяспечвалі падпольшчыкаў медыкаментамі, неаднаразова зрывалі адпраўку моладзі на катаржныя работы ў Германію, у медыцынскіх заключэннях завышалі колькасць захворванняў на тыф сярод насельніцтва. Бяляеў атрымаў пропуск для наведвання хворых у 18 вёсках, што пашырыла яго магчымасці для падпольнай дзейнасці. Інфармацыю, якую ўдзельнікі падполля атрымлівалі па радыёпрыёмніку, выкарыстоўвалі пры рабоце з мясцовымі жыхарамі. Патрыёты вызвалілі з лагера ваеннапалонных некалькі камандзіраў Чырвонай арміі. Рыхтуючыся да ўзброенай барацьбы з ворагам, схавалі два ручныя кулямёты з дыскамі, гранаты, вінтоўкі, некалькі тысяч патронаў.

Актыўную дапамогу падпольшчыкам аказвалі былы выкладчык фізкультуры Боркавіцкай сярэдняй школы С.А. Даніловіч, загадчык паштовага аддзялення Г.В. Марціноўская, майстар лесараспрацовак А.Я. Папкоўскі, калгасніцы В.І. Лаўручонак, Е.А. Мацецкая, Г.М. Снапок, З.С. Якубава, акружэнец А.Я. Мільцман. У жніўні 1942 г. за лінію фронту адпраўлены ваенныя спецыялісты Бяляеў і Мільцман, у партызанскі атрад «Баявы» пайшоў Шадурскі. Арыштаваны і загублены фашыстамі І.Р. Каваленка, Ф.А. Жалязнова, М.Р. Зайцава, М.В. Марціноўская.

ЛІТАРАТУРА

1. **Папкоўскі, Л. А**. Боркавіцкае патрыятычнае падполле / Л. А. Папкоўскі // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1990. – С. 88.

2. **Ізосімава, Вера**. Боркавіцкія маладагвардзейцы //Дзвінская праўда. – 2020. – 21 красавіка. – С. 6.

Падпольшчыкі прымалі па радыё і распаўсюджвалі зводкі Саўінфармбюро, вялі разведку, палітычную работу сярод насельніцтва, арганізоўвалі ўцёкі ваеннапалонных з лагера, у тым ліку батальённага камісара В. П. Уладзімірава і ваенурача 2-га рангу А.Ф. Вараб’ёва, якія сталі адпаведна камісарам і начальнікам санслужбы партызанскай брыгады. Здабывалі зброю і боепрыпасы. Патрыёты знішчылі гітлераўцаў, вывелі са строю 14 аўтамашын, 6 танкаў, разбурылі 10 мастоў, сапсавалі тэлеграфную сувязь на шашы Асвея – Полацк, Каханавічы – Расоны, Стралкі – Зябкі, спалілі Канчанскі льнозавод, харчовы склад, нарыхтоўчы пункт па зборы малака, у красавіку 1942 г. арганізавалі партызанскі атрад (пазней брыгада імя Фрунзэ).

У барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі загінулі: М.Я. Белабародаў, А.І. Літвінаў, Р.С. Лукашонак, У.У. Сімацкі, І.С. Слабада. Імем У.У. Сімацкага быў названы саўгас у Верхнядзвінскім раёне, вуліца ў г. п. Асвея, на якой у 1965 г. пастаўлены помнік падпольшчыкам.

ЛІТАРАТУРА

1. **Жвірбля, С. І.** Асвейскае партыйна-патрыятычнае падполле / С. І. Жвірбля // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск, 1990. – С. 43.
2. **Масяйчонак, Р**. Зарніцы дзён даўно мінулых: асвейскія падпольшчыкі //Дзвінская праўда. – 1976. – 10 ліпеня.
3. **Шыпіла, М**. Так гартавалася мужнасць: асвейская падпольная группа //Дзвінская праўда. – 1966. – 16 чэрвеня. – С.2.

Боркавіцкае патрыятычнае падполле

Перыяд дзеяння: кастрычнік 1941 г.– чэрвень 1942 г.
Месца: в. Боркавічы, Дрысенскі (цяпер Верхнядзвінскі) раён, Віцебская вобласць
Кіраўнікі: І.Р. Каваленка

Боркавіцкае патрыятычнае падполле – састаўная частка Сакалішчанскага партыйна-камсамольскага падполля. Дзейнічала з кастрычніка 1941 г. да чэрвеня 1942 г. у в. Боркавічы Дрысенскага (цяпер Верхнядзвінскага) раёна. Кіраўнік – член КПСС, майстар лесараспрацовак І.Р. Каваленка. Удзельнікамі падполля былі ваенны ўрач С.В. Бяляеў, настаўніца М.Р. Зайцава, аграном Ф.А. Жалязнова, работніца Віцебскай панчошнай фабрыкі М.В. Мар-

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА ЗА 12 ИЮЛЯ

Северо-западнее города ПОЛОЦК наши войска, форсировав реку ДРИССА, с боями продвигались вперед и заняли более 60 населенных пунктов, в том числе крупные населенные пункты ГОЛОВЩИЦА, ДЕРНОВИЧИ, ЗЯБКИ, АНТОНОВКА, ЖЕЛТОВЩИНА, ПОЛЬЗИНО, ВОЛЫНЦЫ, СОСНОВЦЫ и железнодорожную станцию СВОЛЬНА.

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА ЗА 13 ИЮЛЯ

Северо-западнее города ПОЛОЦК наши войска овладели районным центром Витебской области городом ДРИССА, а также с боями заняли более 20 других населенных пунктов, в числе которых СОЛОМИНО, ЗАДЕЖЬЕ, КОЗЛОВЩИНА, БОРОВКА и железнодорожная станция ДРИССА.

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА ЗА 14 ИЮЛЯ

Северо-западнее города ПОЛОЦК наши войска с боями продвигались вперед и заняли более 20 населенных пунктов, в том числе МАЗАЛЕВЩИНА, ЗАЙЦЕВО, ПУЩАВЫЕ, КОХАНОВИЧИ, СТРИЖИНО.

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА ЗА 17 ИЮЛЯ

Севернее города ДРИССА наши войска с боями продвигались вперед и овладели районным центром Витебской области городом ОСВЕЯ, а также заняли более 30 других

населенных пунктов и среди них СВЯТИЦА, ПАДЕРЫ, ДЕДИНО, ГОРБУЛИ.

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА ЗА 18 ИЮЛЯ

Северо-западнее и западнее города ДРИССА наши войска, развивая наступление, с боями заняли более 150 населенных пунктов; среди них – крупные населенные пункты КОРОЛЕВО, ЛУКШЕВА, РОСИЦА, БИГОСОВО, ПУСТЫНЯ, ДВОРЧАНЫ и железнодорожная станция БИГОСОВО.

Северо-западнее города Дрисса части Н-ского соединения вышли к реке Сарьянка и с хода форсировали ее. Преследуя разгромленного противника, наши бойцы заняли железнодорожную станцию и крупный населенный пункт Бигосово.

ЛИТЕРАТУРА
1. **Сообщения** Советского информбюро : [в 8 т.]. — М. : Совинформбюро, 1944. — Т. 7 : июнь—декабрь 1944 года. — 320 с.

БАРАЦЬБА СУПРАЦЬ АКУПАЦЫІ

З кожным днём на тэрыторыі былых Асвейскага і Дрысенскага раёнаў шырыўся партызанскі рух. Атрады ўмацоўваліся арганізацыйна і выраслі колькасна, актывізавалася іх дзейнасць.

ЛІТАРАТУРА
1. **Белорусский** штаб партизанского движения: сентябрь–декабрь 1942 года : документы и материалы / сост.: В. Д. Селеменев [и др.] ; редкол.: В. В. Андриевич [и др.] ; Департамент по архивам и делопроизводству М-ва юстиции Респ. Беларусь, Нац. архив Респ. Беларусь, Рос. гос. архив соц.-полит. истории. – Минск : БелЭн імя Петруся Броўкі, 2017. – 460 с.
2. **Братство**. Мужество. Память /под ред. М.П. Кузьмича. – Витебск : Витеб. Обл. тип., 2009. – С. 204-270.
3. **Бубала, А.Ф**. Пад нямецкай акупацыяй. Супрацьстаянне // Пуцявінамі роднага краю: прырода і гісторыя Верхнядзвіншчыны/ А.Ф. Бубала. – Наваполацк : А.У. Маладзечкін, 2017. – С.171-176.
4.**Всенародное** партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944) : документы и материалы : в 3 т. – Мінск : Беларусь, 1967–1982. – Т. 1 : Зарождение и развитие партизанского движения в первый период войны (июнь 1941 – ноябрь 1942) / редкол.: В. Ф. Шауро (пред.) [и др.] ; сост.: Р. Р. Крючок [и др.]. – 1967. – 744 с.

ПАТРЫЯТЫЧНАЕ ПАДПОЛЛЕ

У вёсках Сар'я, Прошкі, Боркавічы, у г.п. Асвея і іншых населенных пунктах ствараліся падпольныя групы. Патрыёты зрывалі гаспадарча-эканамічныя, палітычныя і ваенныя мерапрыемствы, арганізоўвалі збор зброі і боепрыпасаў, вялі разведку, распаўсюджвалі зводкі Саўінфармбюро, якія прымаў «радыёцэнтр» М.І. Слічнага з вёскі Вышнарава.

Важкі ўклад ва ўздым барацьбы з ворагам унеслі і падпольныя газеты «Ленінскі шлях» і «Патрыёт Радзімы».

ЛІТАРАТУРА
1. **Жилянин, Я.А. и др**. Трудные шаги // Без линии фронта / Я.А. Жилянин, И.Б. Позняков, В.И. Лузгин. – 2-е изд., испр. и доп. – Мн. : Беларусь, 1979. – С.61-66.
2. **Капустенок, Г.В.** С верой в победу /Г.В. Капустенок. – Мн.: Беларусь. – 1980. – 159 с., ил., 4 л. ил.
3. **Сергушко, А.И**. Хозяева – партизаны //артийное подполье в Белоруссии, 1941—1944: Страницы воспоминаний / [Институт истории Академии наук БССР, Институт истории партии при ЦК КП Белоруссии — филиал Института марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. - Минск : Беларусь, 1985.– С. 115-121.

Асвейскае партыйна-патрыятычнае падполле

Перыяд дзеяння: жнівень 1941 г. – ліпень 1942 г.
Месца: г. п. Асвея, Асвейскі (цяпер Верхнядзвінскі) раён, Віцебская вобласць
Кіраўнікі: У.У. Сімацкі (да 18.11.1941 г.), І.К. Захараў

Асвейскае партыйна-патрыятычнае падполле дзейнічала са жніўня 1941 г. да ліпеня 1942 г. у г. п. Асвея і Асвейскім (Верхнядзвінскім) раёне. Арганізатары і кіраўнікі: У.У. Сімацкі (да 18.11.1941 г.) і І.К. Захараў. Аб'ядноўвала 9 падпольных груп (каля 100 чалавек), лідарамі якіх былі: у Асвеі – У.У. Сімацкі, у Задзежскім сельсавеце – С.І. Жвірбля, Каханавіцкім – І.П. Петрыенка, Кісялёўскім – К.П. Яськін, Красоўскім – Р.С. Лукашонак, Малашкаўскім – М.Я. Белабародаў, Савейкаўскім – У.І. Хвяжэнка, Сенькаўскім – І.А. Марачкоўскі, Сухарукаўскім – К.І. Мядзюта.

Сляпнёў Рыгор Канстанцінавіч (– кастрычнік 1943)
Няфёдаў Аляксей Васільевіч (кастрычнік 1943 – студзень 1944)
Муранаў Мікалай Пятровіч (люты 1944 – ліпень 1944)

Атрад ім. А. А. Жданава

Утвораны ў чэрвені 1943 г. У канцы снежня 1943 г. у складзе 157 партызан выйшаў у савецкі тыл і расфармаваны.

Камандзір атрада
Грабенкін Сцяпан Уладзіміравіч (чэрвень 1943 – студзень 1944)
Камісары:
Рудэнка Пракофій Емяльянавіч (чэрвень 1943 – верасень 1943, загінуў)
Балтрушэвіч Мікалай Міронавіч (верасень 1943 – студзень 1944)
Начальнік штаба
Бадыль Ілля Мацвеевіч (чэрвень 1943 – студзень 1944)

2-і атрад ім. М. В. Фрунзе

Арганізаваны ў верасні 1943 г. з партызан, выдзеленых атрадам ім. М. В. Фрунзе. У канцы снежня 1943 г. атрад колькасцю 105 партызан выйшаў у савецкі тыл і расфармаваны.

Камандзір атрада
Іваноў Мікалай Іванавіч (верасень 1943 – снежань 1943)
Камісары:
Літвінаў Антон Ігнатавіч (верасень 1943, загінуў)
Начальнік штаба
Гіруцкі Іосіф Іосіфавіч (верасень 1943 – снежань 1943)

5. **Всенародное** партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944) : документы и материалы : в 3 т. – Мінск : Беларусь, 1967–1982. – Т. 2, кн. 1 : Развитие всенародного партизанского движения во второй период войны (ноябрь 1942 – июнь 1943) / редкол.: А. Т. Кузьмин (пред.) [и др.] ; сост.: Г. Н. Шевела [и др.]. – 1973. – 680 с.
6. **Всенародное** партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944) : документы и материалы : в 3 т. – Мінск : Беларусь, 1967–1982. – Т. 2, кн. 2 : Развитие всенародного партизанского движения во второй период войны (июль–декабрь 1943) / редкол.: А. Т. Кузьмин (пред.) [и др.] ; сост.: Г. Н. Шевела [и др.]. – 1978. – 814 с.
7. **Высшее** партизанское командование Белоруссии, 1941–1944 : справочник / Э. Г. Иоффе [и др.]. – Минск : Беларусь, 2009. – 271 с.
8. **Партизанские** формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): краткие сведения об организационной структуре партизанских соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их личном составе / А. Л. Манаенков [и др.]. – Мінск : Беларусь, 1983. – 765 с.

ПАРТЫЗАНСКІЯ ФАРМІРАВАННІ НА ВЕРХНЯДЗВІНШЧЫНЕ

На тэрыторыі раёна дзейнічалі 1-я і 2-я Дрысенскія, Асвейская імя М.В. Фрунзе, у якія ўваходзіла больш за 10 партызанскіх атрадаў. Атрады знішчалі нямецка-фашысцкія гарнізоны, падрывалі масты, узрывалі рэйкі і эшалоны, рабілі рэйды ў суседнія раёны.

Вызвалены войскамі 2-га і 1-га Прыбалтыйскіх франтоў падчас праведзеных на першым этапе аперацыі "Баграціён" Полацкай (29 чэрвеня - 4 ліпеня) і на другім этапе - Рэжыцка-Дзвінскай (10 —27 ліпеня) 1944 г. наступальных аперацый.

Баявыя дзеянні вялі войскі 21-й і 22-й армій 2-га Прыбалтыйскага фронту, 4-й ударнай арміі і злучэнні 100-га стралковага корпуса 51-й арміі 1-га Прыбалтыйскага фронту.

Горад Верхнядзвінск (Дрыса) (акупаваны 08.07.1941г.) вызвалены 12.07.1944 г. часцямі 332-й стралковай дывізіі 4-й ударнай арміі; г. п. Асвея (акупаваны 01.07.1941 г.) вызвалены 17.07.1944 г. часткамі 325-й стралковай дывізіі 22-й арміі ва ўзаемадзеянні з партызанскай брыгадай імя М.Ф. Фрунзе.

ЛІТАРАТУРА

1. **Всенародная** борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны : в 3 т. / редкол.: А. Т. Кузьмин (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Беларусь, 1983. – Т. 1 / Л. В. Аржаева [и др.] ; ред. И. М. Игнатенко [и др.]. – 591 с.
2. **Всенародная** борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны : в 3 т. / редкол.: А. Т. Кузьмин (гл. ред.) [и др.]. – Минск : Беларусь, 1984. – Т. 2 / Л. В. Аржаева [и др.] ; ред. А. А. Филимонов [и др.]. – 551 с.
3. **Всенародная** борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны : в 3 т. / редкол.: А. Т. Кузьмин [и др.]. – Минск : Беларусь, 1985. – Т. 3 / Л. В. Аржаева [и др.] ; ред. А. Н. Мацко [и др.]. – 531 с.
4. **Ивицкий, А. М.** Численность партизан Витебской области / А. М. Ивицкий // Віцебшчына ў гады Вялікай Айчыннай вайны : зб. навук. арт. / склад.: А. А. Крыварот [і інш.]. – Минск, 2015. – С. 114–120.
5. **Иоффе, Э. Г**. Витебская область / Э. Г. Иоффе, К. И. Козак //

Агурэцкі Пётр Ігнатавіч (студзень 1944 – сакавік 1944)
Начальнікі штаба:
Жвірбля Сяргей Іванавіч (верасень 1942 – студзень 1944)
Шыпіла Міхаіл Андрэевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)

Атрад ім. Г. К. Арджанікідзэ

Створаны ў ліпені 1942 г. з партызан, выдзеленых атрадам ім. М. В. Фрунзе.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 118 партызан.

Камандзіры атрада:
Ахмедзьяраў Галім (ліпень 1942 – студзень 1944)
Літвінаў Пётр Пятровіч (люты 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Маліноўскі Мікалай Паўлавіч (жнівень 1942 – лістапад 1942)
Радзівонаў Ціхан Фёдаравіч (лістапад 1942 – сакавік 1943)
Грыцкевіч Міхаіл Іванавіч (сакавік 1943 – чэрвень 1943)
Шкляраў Пётр Львовіч (чэрвень 1943 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Літвінаў Пётр Пятровіч (ліпень 1942 – люты 1944)
Шэф Мікалай Міхайлавіч (люты 1944 – ліпень 1944)

Атрад ім. Р. І. Катоўскага

Арганізаваны ў верасні 1942 г. з партызан, выдзеленых атрадам ім. А. Я. Пархоменка, і жыхароў Асвейскага раёна.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 38 партызан.

Камандзіры атрада:
Шамаль Анатоль Андрэевіч (верасень 1942 – студзень 1944)
Бадыль Ілля Мацвеевіч (студзень 1944 – красавік 1944, загінуў)
Фадзеенка Аляксей Сяргеевіч (красавік 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Літвінаў Антон Ігнатавіч (верасень 1942 – красавік 1943)
Сцяпанаў Іван Іванавіч (красавік 1943 – верасень 1943)
Пятроў Андрэй Мікітавіч (люты 1944 – красавік 1944, загінуў)
Дзялкоў Мікалай Андрэевіч (красавік 1944 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Лукашэнка Яфім Вікенцьевіч (верасень 1942 –)
Гіруцкі Іосіф Іосіфавіч (– май 1943)
Карпаушанка Міхаіл Іванавіч (чэрвень 1943 – ліпень 1943)

Атрад ім. М.В. Фрунзе

Утвораны ў Асвейскім раёне ў красавіку 1942 г. з удзельнікаў падпольных арганізацый, якія выйшлі ў лес – партыйна-камсамольскай г.п. Асвея і камсамольскай в. Прошкі. Да ліпеня 1942 г. дзейнічаў самастойна.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 84 партызана.

Камандзіры атрада:
Захараў Іван Кузьміч (красавік 1942 – ліпень 1942)
Калайджан Ваграм Пагасовіч (жнівень 1942 – жнівень 1943)
Міхайлаў Іосіф Лук'янавіч (верасень 1943 – студзень 1944)
Смычкоў Пётр Сямёнавіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Петрыенка Іван Піліпавіч (красавік 1942 – жнівень 1942)
Бадыль Ілля Мацвеевіч (верасень 1942 – красавік 1943)
Смычкоў Пётр Сямёнавіч (красавік 1943 – студзень 1944)
Чарамісаў Анатоль Афанасьевіч (люты 1944 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Трафімаў Аляксей Іванавіч (жнівень 1942)
Ярмак Міхаіл Пятровіч (кастрычнік 1942 – студзень 1943)
Дзямідаў Аляксей Аляксеевіч (студзень 1943 – люты 1943, загінуў)
Пугачоў Васіль Раманавіч (сакавік 1943 – верасень 1943)
Кошалеў Міхаіл Георгіевіч (верасень 1943 – студзень 1944)
Бубноў Віктар Мікалаевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)

Атрад ім. У.У. Сімацкага

Арганізаваны ў ліпені 1942 г. з партызан, выдзеленых атрадам ім. М. В. Фрунзе. Да кастрычніка называўся ім. А.А. Жданава, пасля гібелі камандзіра атрада У.У. Сімацкага (17 кастрычніка 1942 г.) яму прысвоена яго імя.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 69 партызан.

Камандзіры атрада:
Сімацкі Уладзімір Уладзіміравіч (ліпень 1942 – кастрычнік 1942, загінуў)
Кузьмін Міхаіл Мікалаевіч (кастрычнік 1942 – студзень 1944)
Мацкевіч Канстанцін Якаўлевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Бадыль Ілля Мацвеевіч (ліпень 1942 – верасень 1942)
Нікаленка Тамаш Аляксандравіч (верасень 1942 – студзень 1944)

Высшее партизанское командование Белоруссии, 1941–1944 : справочник / Э. Г. Иоффе [и др.]. – Минск, 2009. – С. 114–139.
6. **Иоффе, Э. Г.** К вопросу о руководстве партизанским движением в Витебской области в 1941–1944 гг. / Э. Г. Иоффе // Віцебшчына ў гады Вялікай Айчыннай вайны : зб. навук. арт. / склад.: А. А. Крыварот [і інш.]. – Минск, 2015. – С. 109–114.
7. **Партизанские** формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны (июнь 1941 – июль 1944): краткие сведения об орг. структуре партизанских соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их личном составе / А. Л. Манаенков (рук.) [и др.]. – Минск, 1983. – Разд. 5 : Партизанские формирования Витебской области. – С. 220–368.

РАСОНСКА-АСВЕЙСКАЯ ПАРТЫЗАНСКАЯ ЗОНА

Дата існавання: май 1942–снежань 1943 г.
Месца: Беларуская ССР, Віцебская вобласць, Расонскі раён, Асвейскі раён, Дрысенскі раён, Полацкі раён
Цэнтр: гарадскі пасёлак Расоны

Партызанскія фарміраванні:
1-я Дрысенская брыгада,
2-я Дрысенская брыгада,
3-я Беларуская брыгада,
4-я Беларуская брыгада,
брыгада «Асвейская імя М. В. Фрунзе»,
брыгада «За Савецкую Беларусь»,
брыгада «Імя К. К. Ракасоўскага»,
брыгада «Расонская імя І. В. Сталіна» і інш.

Расонска-Асвейская партызанская зона (**май 1942** – снежань 1943 г.) – вызваленая ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў тыле нямецка-фашысцкіх захопнікаў тэрыторыя Беларусі, якая ўтварылася ў выніку скаардынаваных баявых дзеянняў партызанскіх фарміраванняў на тэрыторыі Расонскага, Асвейскага, часткі Дрысенскага і Полацкага раёнаў Віцебскай вобласці. Цэнтрам вызваленай партызанскай зоны стаў гарадскі пасёлак Расоны.

У маі 1942 г. партызаны, якія дзейнічалі на поўначы Віцебскай вобласці, разграмілі паліцэйскія ўчасткі і валасныя ўправы на тэрыторыі 10 сельсаветаў Расонскага раёна. Да кастрычніка 1942 г. народныя мсціўцы вызвалілі ад акупантаў тэрыторыю Расонскага, Асвейскага, частку Дрысенскага і Полацкага раёнаў, у тым ліку

Расоны, Асвею і мястэчка Клясціцы. У канцы 1942 г. партызаны ўтрымлівалі каля 1,8 тыс. км^2, вясной 1943 г. – 5 тыс. км ^{2} тэрыторыі. Вызваленая тэрыторыя стала часткай партызанскага краю, створанага рускімі, беларускімі і латышскімі партызанамі на стыку Расіі, Беларусі і Латвіі (займала 10 тыс. км^2, больш за 100 тыс. чалавек). З чэрвеня 1942 да снежня 1943 гг. зону абаранялі партызанскія фарміраванні Расонскага, Асвейскага, Дрысенскага раёнаў, партызанскія брыгады Калінінскай вобласці Расіі, латышскія партызанскія брыгады. Зону ўтрымлівалі брыгады Расонская імя І.В. Сталіна, Асвейская імя М.В. Фрунзе, 1-я Дрысенская, імя К.К. Ракасоўскага і іншыя. На яе тэрыторыі знаходзіліся некаторы час брыгады «За Савецкую Беларусь», 3-я і 4-я Беларускія, імя С.М. Кароткіна, 1-я і 3-я Калінінскія, латышскі атрад В.П. Самсона.

У зоне была адноўлена савецкая ўлада, базіраваліся Дрысенскі, Асвейскі, Расонскі падпольныя райкамы КП(б)Б і ЛКСМБ. У Расонскім раёне вясной 1942 г. працавалі 7 млыноў, 12 гарбарных прадпрыемстваў, 13 рамонтна-пашывачных, кавальска -такарна-слясарныя майстэрні, 7 хлебапякарняў, электрастанцыя. Падтрымлівалася двухбаковая радыёсувязь з Вялікай зямлёй. У вёсках Сяляўшчына, Роўнае Поле і Забор'е дзейнічалі партызанскія аэрадромы і пасадачныя пляцоўкі.

Гітлераўцы неаднаразова спрабавалі ліквідаваць зону. Баі па яе абароне ішлі бесперапынна з чэрвеня 1942 года. Зона пераходзіла з рук у рукі і была ператворана нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў «выпаленую зямлю». На яе тэрыторыі акупанты спалілі поўнасцю з усімі ці з большасцю жыхароў каля 100 вёсак, якія не былі адноўлены пасля вайны. Камандаваннем нямецкай групы армій «Цэнтр» перад 201-й ахоўнай дывізіяй у чэрвені 1942 г. была пастаўлена задача канчаткова захапіць Расонскі раён і замацавацца ў ім. Аднак першыя ж спробы карнікаў уварвацца ў зону з поўдня і ўсходу былі спынены партызанскімі атрадамі, якімі кіраваў аб'яднаны штаб партызанскіх атрадаў Расонскага раёна на чале з Р.А. Ахоцiным і В.Я. Лапенкам.

У ліпені гітлераўцы павялі наступленне паміж станцыямі Полацк і Дрэтунь з поўначы і з поўдня ад чыгункі Полацк – Невель. На ўсіх напрамках гітлераўскія захопнікі былі спынены, а потым адкінуты на зыходныя пазіцыі сіламі партызанскіх атрадаў брыгады «Расонская імя І. В. Сталіна». Найбольш кровапралітныя баі па абароне зоны ад карнікаў летам – восенню 1942 г. адбываліся ў раёне вёсак Асёткі Асвейскага раёна, Рум, Прудок, Краснаполле Расонскага раёна.

Макарскі Эдуард Антонавіч (май 1944 – ліпень 1944)

Атрад ім. Аляксандра Неўскага

Утвораны ў канцы ліпеня 1942 г. з жыхароў Дрысенскага раёна. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 64 партызаны.

Камандзіры атрада:
Цыганкоў Якаў Дзмітрыевіч (жнівень 1942 – ліпень 1943)
Шчарбакоў Барыс Ніканоравіч (май 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Поснікаў Аляксандр Сяргеевіч (жнівень 1942)
Базыленка Канстанцін Д. (імя па бацьку не ўстаноўлена) (жнівень 1942 – верасень 1942, загінуў)
Нікулін Уладзімір Сяргеевіч (верасень 1942 – кастрычнік 1942)
Кралько Пётр Казіміравіч (кастрычнік 1942 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Арышаў Васіль Трафімавіч (ліпень 1942 – красавік 1944)
Быкаў Пётр Іванавіч (май 1944 – ліпень 1944)

Атрад «КІМ»

Арганізаваны ў верасні 1942 г. з партызан, выдзеленых брыгадай. У канцы снежня 1943 г. у складзе 157 партызан выйшаў у савецкі тыл і расфармаваны.

Камандзір атрада
Галубкоў Іван Рыгоравіч (верасень 1942 – снежань 1943)
Камісары:
Поснікаў Аляксандр Сяргеевіч (верасень 1942 – чэрвень 1943)
Бохан Антон Адольфавіч (чэрвень 1943 – снежань 1943)
Начальнік штаба
Гардзей Уладзімір Уласавіч (верасень 1942 – снежань 1943)

Атрад ім. У.І. Леніна

Створаны ў ліпені 1943 г. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 84 партызаны.

Камандзір атрада
Дзеліжонак Сцяпан Дзмітрыевіч (ліпень 1943 – ліпень 1944)
Камісар
Беладзедаў Пётр Фаміч (ліпень 1943 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Макараў Фёдар Мацвеевіч (ліпень 1943 – лістапад 1943, загінуў)
Горкаўскі Антон Паўлавіч (лістапад 1943 – ліпень 1944)

Арлоўскі Уладзімір Мікалаевіч (кастрычнік 1943 – студзень 1944)
Казачонак Пётр Максімавіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Начальнік штаба
Марозаў Сяргей Паўлавіч (кастрычнік 1943 – студзень 1944)

Атрад ім. А.В. Суворава

Арганізаваны ў ліпені 1942 г. Да жніўня 1942 г. называўся ім. М.В. Фрунзе.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 62 партызана.

Камандзіры атрада:
Грыгор'еў Афанасій Ісакавіч (сакавік 1943 – студзень 1944)
Собалеў Ілля Мікалаевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Лісоўскі Аляксандр Іосіфавіч (ліпень 1942 – лістапад 1942)
Рабцаў Фёдар Андрэевіч (лістапад 1942 – студзень 1944)
Свінцілаў Андрэй Мікітавіч (люты 1944 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Шушпанаў Аляксандр Сямёнавіч (ліпень 1942 –)
Шыбаеў Аляксандр Аляксеевіч (сакавік 1943 – май 1943)
Кузміцкі Канстанцін Пятровіч (май 1943 – студзень 1944)
Урбан Міхаіл Васільевіч (студзень 1944 – чэрвень 1944, загінуў)
Лоўчыноўскі Яўген Аляксандравіч (чэрвень 1944 – ліпень 1944)

Атрад ім. С. М. Кірава

Створаны ў канцы ліпеня 1942 г. з жыхароў Дрысенскага раёна. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 48 партызан.

Камандзіры атрада:
Свінцілаў Андрэй Мікітавіч (жнівень 1942 – снежань 1942)
Грыгор'еў Афанасій Ісакавіч (снежань 1942 – сакавік 1943)
Габелка Павел Яфімавіч (сакавік 1943 – студзень 1944)
Гардзей Уладзімір Уласавіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Жалезноў Васіль Цімафеевіч (жнівень 1942 – студзень 1944)
Палявечка Іван Мікалаевіч (май 1944 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Красноў Генадзь Міхайлавіч (жнівень 1942 – кастрычнік 1942)
Хаткевіч Антон Раманавіч (кастрычнік 1942 – чэрвень 1943)
Собалеў Ілля Мікалаевіч (чэрвень 1943 – студзень 1944)

Карныя аперацыі, якія праводзіліся гітлераўцамі ў гэты перыяд таксама правалiліся. У студзені 1943 г. захопнікі зрабілі новую спробу – масіраваным ударам з боку возера Асвейскае на захадзе і ад чыгункі Полацк – Невель на ўсходзе сціснуць партызанскія сілы паміж рэкамі Свольна і Дрыса, адрэзаць шляхі адыходу ў паўднёвых напрамках і разграміць іх. Да 11 лютага партызаны стрымлівалі карнікаў на загадзя падрыхтаваных рубяжах абароны, потым без аператыўнай паўзы перайшлі ў наступленне і выгналі ворага з зоны. Аднак гітлераўцы падцягнулі новыя сілы і 14 лютага пачалі наступленне. Каб пазбегнуць барацьбы на двух франтах, партызаны нанеслі на Расонска-Дрэтунскім напрамку вырашальны апераджальны контрудар па ўсходняй групоўцы праціўніка. Заходняй, больш моцнай, групоўцы партызаны процiпаставілі тактыку актыўнай абароны, абяскроўлівалі ворага на загадзя падрыхтаваных рубяжах, рухомыя групы партызан наносілі ўдары па тылах і камунікацыях карнікаў.

З мэтай больш аператыўнай каардынацыі дзеянняў партызан быў створаны аб'яднаны штаб партызанскіх сіл. Паводле загаду штаба асноўныя сілы партызан і тысячы жыхароў Асвейскага раёна пачалі адыход за р. Свольна. Апошні рубеж абароны працягласцю больш за 30 км па фронце быў створаны партызанамі і насельніцтвам на ўсходнім беразе р. Свольна ад в. Лісна да в. Дзёрнавічы. Да 20 сакавіка 1943 г. партызаны стрымлівалі націск ворага, а потым самі перайшлі ў наступленне і праз некалькі дзён поўнасцю ачысцілі ад ворага большую частку Асвейскага і Дрысенскага раёнаў. Восенню 1943 г. гітлераўскае камандаванне пачало распрацоўку яшчэ больш буйной карнай аперацыі супраць Расонска-Асвейскай партызанскай зоны. 31 кастрычніка пачалося новае буйное наступленне варожых войск, абарончыя баі партызан супраць намнога большых сіл праціўніка працягваліся да 9 лістапада 1943 г. Ворагу ўдалося пацяснiць партызан і захапіць Расоны, Клясціцы, Межава, рассячы зону з поўначы на поўдзень, стварыць так званы расонскі «кацёл». Наступальныя дзеянні войск 1-га Прыбалтыйскага фронту на некаторы час прыпынілі развіццё карнай аперацыі. Аднак 20 снежня гітлераўцы падцягнулі з фронту новыя сілы і пачалі баявыя дзеянні супраць партызан у Асвейскім і Дрысенскім раёнах, а таксама ў паўднёвай частцы Себежскага раёна Пскоўскай вобласці. Праціўнік імкнуўся прыцiснуць партызан да ракі Нішча і з дапамогай франтавых часцей знішчыць партызанскія сілы і тысячы адступаючых разам з імі мірных жыхароў. Гітлераўцы вялі наступленне шырокім фронтам у тры эшалоны, значна пераважалі

партызан у сілах. Аднак партызанам удалося прарваць кальцо блакады і 30 снежня 1943 г. выйсці ў размяшчэнне часцей Чырвонай Арміі. Пад аховай партызан у раён возера Страдань выйшла каля 10 тысяч жанчын і дзяцей.

Стойкай абаронай зоны народныя мсціўцы ў баявой садружнасці з партызанамі Калінінскай вобласці і Латвіі выратавалі дзясяткі тысяч жыхароў, нанеслі цяжкія страты захопнікам, пастаянна ўносілі дэзарганізацыю ў забеспячэнне левага фланга нямецкай групы армій «Цэнтр», перашкаджалі вывозіць да чыгункі збожжа, мяса. У выніку наступлення савецкіх войск значная частка зоны апынулася ў прыфрантавой паласе, і з студзеня 1944 г. дзеянні партызан на яе тэрыторыі насілі пераважна разведвальна-дыверсійны характар.

ЛІТАРАТУРА

1. **Гэтых** дзён не змоўкне слава //Дзвінская праўда. – 1972. – 25 мая. – с.2.
2. **Дзмітрыеў, С.** Мы выстаялі. Партызанскі рух /С. Дзмітрыеў // Дзвінская праўда. – 1995. – 30 чэрвеня. – с.2.
3. **«Зимнее волшебство».** Нацистская карательная операция в белорусско-латвийском приграничье, февраль – март 1943 г. : документы и материалы / [редкол.: В. И. Адамушко и др.]. –М. : Минск : Фонд «Историческая память», 2013. – 512 с. – (Восточная Европа. XX век).
4. **Калайджян, В.П.** В тылу врага : записки партизана отряда им. М.Фрунзе /В.П. Калайджян. – Санкт-Петербург, 1998. – 128 с.
5. **Кочуров, А. И.** В Калининской бригаде воевали белорусы / А. И. Кочуров // Дзвінская праўда. - 2019. — 30 ліпеня. — С. 6.
6. **Краўчанка, Н. Г.** Дзёрнавіцкія партызанкі / под ред. Т. Н. Адамян // Женский подвиг в истории Беларуси. 1917-2017 годы : материалы Международной научно-практической конференции. - Минск : УП "Энциклопедикс", 2018. - С. 141-147.
7. **Нескароны** край // Памяць: Верхнядзвінскі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі : у 2 кн. / рэдкал.: У. С. Богаў [і інш.] ; уклад. А. Ф Бубала ; мастак Э. Э. Жакевіч. – Мінск : Паліграфафармленне, 1999. – Кн. 1. – С. 240–272.
8. **Партизанские** зоны // Беларусь партизанская = Guerrilla Belarus : иллюстрированная энциклопедия партизанского движения в Беларуси в годы Великой Отечественной войны / под общ. ред. А. М. Литвина ; пер. на англ.: А. В. Титова, Н. Ю. Жданова. – Минск : БелЭн імя П. Броўкі, 2019. – С. 91–101. – (Беларусь помнит: во имя

АТРАДЫ

1-ы Калінінскі атрад

Арганізаваны ў ліпені 1942 г. з жыхароў Дрысенскага раёна. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 61 партызана.

Камандзіры атрада:
Кухарэнка Іван Міхайлавіч (ліпень 1942 – кастрычнік 1943)
Харкевіч Іван Яфімавіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Бохан Антон Адольфавіч (ліпень 1942 – чэрвень 1943)
Жыгач Мікалай Іванавіч (чэрвень 1943 – кастрычнік 1943)
Прозараў Лук'ян Цімафеевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Чувахін Сямён Аляксеевіч (ліпень 1942 – красавік 1943, загінуў)
Касач Аляксандр Канстанцінавіч (красавік 1943 – кастрычнік 1943)
Несцярэнка Уладзімір Аляксандравіч (студзень 1944 – ліпень 1944)

2-і Калінінскі атрад

Утвораны ў пачатку ліпеня 1943 г. з жыхароў в. Залессе, Клімаўшчына, Горнава, Асінаўка Дрысенскага раёна.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 63 партызана.

Камандзіры атрада:
Іваннікаў Генадзь Міхайлавіч (ліпень 1943 – студзень 1944)
Цэхановіч Аляксандр Аляксандравіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісар
Брыль Уладзімір Грыгор'евіч (лістапад 1943 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Цэхановіч Аляксандр Аляксандравіч (ліпень 1943 – студзень 1944)
Пястоўскі Васіль Васільевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)

3-і Калінінскі атрад

Сфарміраваны ў канцы кастрычніка 1943 г. з партызан, выдзеленых 1-м і 2-м Калінінскім атрадамі, і жыхароў Дрысенскага раёна.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 60 партызан.

Камандзір атрада
Арлоўскі Уладзімір Мікалаевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:

рования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, (июнь 1941–июль 1944): краткие сведения об организационной структуре партизанских соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их личном составе / авт. кол.: А.Л. Манаенкова [и др.]. – Минск : Беларусь, 1983. – С. 277–281.
14. **Пакульневіч, Я.** «Праявіў знаходлівасць, адвагу і мужнасць» / Я. Пакульневіч // Дзвінская праўда. – 1985. – 23 крас. – С. 2.
15. **Партызанская** брыгада Асвейская імя М.В. Фрунзе // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін [і інш.]. – Мінск : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – С. 419–420.
16. **Политдонесение** секретаря Освейского подпольного райкома КП(б)Б П. П. Кузьминова Витебскому подпольному обкому КП(б)Б о росте партизанских сил, подпольных организаций, политической работе и боевой деятельности партизанских отрядов, действовавших в Освейском районе с 1 по 28 августа 1943 г. // Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, июнь 1941–июль 1944: документы и материалы : в 3 т. – Минск : Беларусь, 1978. – Т. 2. Кн. 2 : Развитие всенародного партизанского движения во второй период войны, (июль–декабрь 1943) / редком.: А. Т. Кузьмин [и др.[; сост.: Г. Н. Шевела [и др.]. – С. 129–130.
17. **Русін, І.** Ад Лібавы да Лісна / І. Русін // Дзвінская праўда.- 2016.- 27 мая.- С.4
18. **Салаўёў, М.** Дарога да подзвігу / М. Салаўёў // Дзвінская праўда. – 1984. – 26 ліп. – С. 2.
19. **Шаршоў, В**. Баявое братэрства / В. Шаршоў // Віцебскі рабочы. – 1972. – 14 крас. – С. 2.
20. **Шпаковская, Г**. От Освеи до Берлина / Г. Шпаковская // Витебские вести. – 2014. – 3 июля. – С. 4.
21. **Шыпіла, М.** Прарыў / М. Шыпіла // Памяць: Верхнядзвінскі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі : у 2 кн. / рэдкал.: У. С. Богаў [і інш.] ; уклад. А. Ф Бубала ; маст. Э. Э. Жакевіч. – Мінск : Паліграфафармленне, 1999. – Кн. 1. – С. 318–319.

жизни и мира).
9. **Партызанскі** фронт // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Расонскага раёна / рэдкал.: Б. І. Сачанка [і інш.] ; маст. А. М. Хількевіч. – Мінск : БелЭн імя П. Броўкі, 1994. – 115–131.
10. **Пасэ, У. С.** Расонска-Асвейская партызанская зона / У. С. Пасэ, Э. Ф. Языковіч // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін [і інш.]. – Мінск : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – С. 525–529.
11. **Слободской, Л. Х.** Братство по оружию /Л.Х. Слободской // В Братском партизанском крае.– Лениздат. - 1983. - С. 35-48
12. **Сянько, С.** Партызанскае братэрства. 1944 г./ С. Сянько // Дзвінская праўда. – 1979. – 18 чэрвеня. – с. 2.
13. **Шамаль, А.** В Сарьянских лесах /А. Шамаль. – Мн. : Беларусь, 1973. – 168 с.
14. **Языковіч, Э.Ф.** Расонска-асвейская партызанская зона/ Энцыклапедыя гісторыі Беларусі. У 6 т. Т. 6. Кн. 1: Пузыны — Усая / Рэдкал.: Г. П. Пашкоў (галоўны рэд.) і інш.; Маст. Э. Э. Жакевіч. — Мн. : БелЭн, 2001. — С. 110-111.

1-Я ДРЫСЕНСКАЯ БРЫГАДА

Дата заснавання: 07.1942 г.
Месца дзеяння: Віцебская вобл.: Асвейскі р-н, Дрысенскі р-н, Расонскі р-н

Камандзіры брыгады:
Мандрыкін Пётр Рыгоравіч (ліпень 1942 – верасень 1942, загінуў)
Герасімаў Рыгор Пятровіч (верасень 1942 – студзень 1944)
Грыгор’еў Афанасій Ісакавіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Герасімаў Рыгор Пятровіч (ліпень 1942 – верасень 1942)
Шаблоўскі Фёдар Фёдаравіч (верасень 1942 – лістапад 1942)
Лісоўскі Аляксандр Іосіфавіч (лістапад 1942 – ліпень 1944)
Начальнікі штаба:
Рабцаў Фёдар Андрэевіч (ліпень 1942 – лістапад 1942)
Ламінскі Сяргей Фёдаравіч (лістапад 1942 – май 1943)
Шыбаеў Аляксандр Аляксеевіч (май 1943 – студзень 1944)
Кузміцкі Канстанцін Пятровіч (студзень 1944 – ліпень 1944)

Атрады:
Атрад імя А. В. Суворава
Атрад імя С. М. Кірава

Атрад імя Аляксандра Неўскага
Атрад «КІМ»
Атрад імя У. І. Леніна

У ліпені 1942 г. у Дрысенскі раён камандаваннем брыгады «За Савецкую Беларусь» накіраваны арганізатарская група на чале з Р. П. Герасімавым і П. Р. Мандрыкіным і атрад імя Сяргея. Хуткім часам там ствараюцца новыя атрады імя М. І. Калініна, імя М. В. Фрунзе, імя С. М. Кірава, імя А. Неўскага, якія былі аб'яднаны ў дрысенскую групу партызанскіх атрадаў і далучаны да брыгады «За Савецкую Беларусь». У жніўні да іх далучыўся атрад «Бясстрашны», які прыбыў з савецкага тылу. Паводле распараджэння аператыўнай групы партызанскага руху пры Ваенным савеце 4-й ударнай арміі ад 26 жніўня 1942 г. гэта група атрадаў вызначана як Дрысенская партызанская брыгада (з 1 кастрычніка 1943 г. 1-я Дрысенская брыгада). Атрад імя Сяргея застаўся ў брыгадзе «За Савецкую Беларусь». Пазней у складзе Дрысенскай брыгады створаны атрады «КІМ», імя У. І. Леніна і імя М.І. Кутузава. Паводле распараджэння БШПР у лютым 1943 г. атрад «Бясстрашны» вылучаны ў самастойны, у кастрычніку атрады імя М.І. Калініна і імя М.І. Кутузава перададзены для фарміравання 2- Дрысенскай брыгады.

Пасля цяжкіх баёў з карнікамі напрыканцы снежня 1943 г. брыгада ў складзе атрадаў імя А.В. Суворава, імя С.М. Кірава, імя У.І. Леніна, «КІМ» і імя А. Неўскага, агульнай колькасцю 729 чалавек, выйшла ў савецкі тыл і была рэарганізавана. У студзені 1944 г. яна ў складзе 4 атрадаў са 153 чалавек вярнулася ў раён баявых дзеянняў, дзе аб'ядналася са 127 партызанамі сваёй брыгады, што заставаліся тут у варожым тыле.

Брыгада дзейнічала ў Асвейскім, Дрысенскім і Расонскім раёнах. Партызаны праводзілі дыверсіі на чыгунцы Полацк – Даўгаўпілс, шашэйных і грунтавых дарогах Полацк – Расоны, Асвея – Полацк, Дрыса – Асвея, Клясціцы – Полацк, Себеж – Полацк і інш. Разам з брыгадамі Асвейскай імя Фрунзе і «За Савецкую Беларусь» правялі аперацыю па адначасовым разгроме варожых гарнізонаў на чыгуначных станцыях Боркавічы і Дрыса (кастрычнік 1942 г.). У студзені 1943 г. удзельнічалі ў разгроме гарнізона ў в. Вецслабада Латвійскай ССР (Вецслабадскі бой 1943 г.). У сакавіку 1943 г. напалі на варожыя гарнізоны ў в. Маторына, Лешня, Юзафова, разграмілі гарнізоны в. Балдышы (красавік 1943 г.), в. Кабыльнікі (красавік 1944 г.) Дрысенскага раёна. У студзені–сакавіку, маі-снежні 1943 г., лютым-чэрвені 1944 г. вялі баі супраць карнікаў. На чыгуначным участку Боркавічы – Бігосава

кевіч. – Мінск : Паліграфафармленне, 1999. – Кн. 1. – С. 249–252.
4. **Донесение** командования Освейской партизанской бригады им. М. В. Фрунзе Витебской обл. Витебскому подпольному обкому КП(б)Б о боевой деятельности бригады за период с 5 по 28 июля 1943 г. // Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, июнь 1941–июль 1944: документы и материалы : в 3 т. – Минск : Беларусь, 1978. – Т. 2. Кн. 2 : Развитие всенародного партизанского движения во второй период войны, (июль–декабрь 1943) / редком.: А.Т. Кузьмин [и др.] ; сост.: Г. Н. Шевела [и др.]. – С. 43–45.
5. **Захараў, І. К**. Брацтва, змацаванае крывёй / І. К. Захараў // Віцебскі рабочы. – 1972. – 9 мая. – С. 2.
6. **Захараў, І.** Набліжаючы радасны дзень / І. Захараў // Дзвінская праўда . – 1978. – 9 мая. – С. 2.
7. **Захараў, І.** Нязгасная памяць / І. Захараў // Звязда. – 1980. – 3 ліп. – С. 3.
8. **Захаров, И**. Война в краю озёр / И. Захаров. – 2-е, перераб. и доп. изд. – Минск : Беларусь, 1973. – 318 с.
9. **Из докладной** записки в БШПД командования партизанской бригады им. М. В. Фрунзе Витебской обл. о проведении операции по подрыву железнодорожных рельсов в ночь с 3 на 4 и с 19 на 20 августа 1943 г. // Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, июнь 1941 – июль 1944: документы и материалы : в 3 т. – Минск : Беларусь, 1978. – Т. 2. Кн. 2 : Развитие всенародного партизанского движения во второй период войны, (июль–декабрь 1943) / редком.: А. Т. Кузьмин [и др.] ; сост.: Г. Н. Шевела [и др.]. – С. 110–111.
10. **Из указа** Президиума Верховного Совета СССР о присвоении звания Героя Советского Союза белорусским партизанам // Всенародное партизанское движение в Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, июнь 1941–июль 1944: документы и материалы : в 3 т. – Минск : Беларусь, 1978. – Т. 3 : Всенародное партизанское движение в Белоруссии на завершающем этапе, январь–июль 1944 / редком.: А. Т. Кузьмин [и др.] ; сост.: Г. Н. Шевела [и др..]. – С. 30–31.
11. **Марачкоўскі, А**. У тыя трывожныя дні / А. Марачкоўскі // Дзвінская праўда. – 1973. – 29 сак. – С. 2.
12. **Нескароны** край // Памяць: Верхнядзвінскі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі : у 2 кн. / рэдкал.: У. С. Богаў [і інш.] ; уклад. А. Ф Бубала ; маст. Э. Э. Жакевіч. – Мінск : Паліграфафармленне, 1999. – Кн. 1. – С. 240–244.
13. **Освейская** бригада им. М. В. Фрунзе // Партизанские форми-

Разам з партызанскімі брыгадамі Дрысенскай (пазней 1-я Дрысенская) і «За Савецкую Беларусь» партызаны правялі аперацыю па разгроме варожых гарнізонаў на чыгуначных станцыях Боркавічы і Дрыса (кастрычнік 1942 г.), разграмілі гарнізоны ў в. Вецслабада (Вецслабадскі бой, студзень 1943 г.), Ксяверына Латвійскай ССР, Каханавічы, Кабыльнікі Асвейскага раёна, Глямбочына Себежскага раёна Калінінскай вобласці, Саўчонкі і Балотнікі (красавік 1943 г.) Дрысенскага раёна. Вялі баі з карнікамі ў лютым – сакавіку, лістападзе – снежні 1943 г., сакавіку – маі 1944 г. У аперацыі «рэйкавая вайна» на ўчастках Дрыса – Марцінава, Маразы – Паноры, Дрыса – Бігосава падарвалі больш за 2 тыс. рэек. У ноч на 08.07. 1944 г. з баямі захапілі бальшак Полацк – Асвея каля в. Маскалёнкі – Стралкі і не давалі магчымасці ворагу адступаць. Брыгада дзейнічала ў Асвейскім, Дрысенскім, Расонскім раёнах Віцебскай вобласці. Злучэнне з часцямі Чырвонай арміі адбылося 13 ліпеня 1944 г. у складзе 4 атрадаў (імя М.В. Фрунзе, імя У.У. Сімацкага, імя Г.К. Арджанікідзэ, імя Г.І. Катоўскага) агульнай колькасцю 345 партызан.

Камандзіру брыгады І.К. Захараву прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

У 1964 г. у в. Марачкова Расонскага раёна ў гонар брыгады насыпаны курган, пастаўлены абеліск, у 1962 г. у г. Верхнядзвінску і ў 1975 г. у г. п. Асвея ў гонар брыгады ўстаноўлены мемарыяльныя дошкі.

ЛІТАРАТУРА

1. **Асвейкая** брыгада імя М.В. Фрунзе // Памяць: Верхнядзвінскі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі : у 2 кн. / рэдкал.: У. С. Богаў [і інш.] ; уклад. А. Ф Бубала ; маст. Э. Э. Жакевіч. – Мінск : Паліграфафармленне, 1999. – Кн. 1. – С. 245 –248.
2. **Бухнер, А. В.** Деятельность подпольных организаций и партизанских отрядов на Освейщине в годы Великой Отечественной войны / А. В. Бухнер, Е. В. Глазырин // Инновационное развитие Придвинского края : региональная научно-практическая конференция студентов, магистрантов и аспирантов, 18–19 декабря 2007 г. : сборник научных трудов / редкол.: Д. Н. Лазовский [и др.]. – Новополоцк : ПГУ, 2007. – С. 59–65.
3. **Дакументы** сведчаць // Памяць: Верхнядзвінскі раён : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі : у 2 кн. / рэдкал.: У. С. Богаў [і інш.] ; уклад. А. Ф Бубала ; маст. Э. Э. Жа-

падарвалі і пашкодзілі больш за 2 тысячы рэек.

Злучэнне з часцямі Чырвонай арміі адбылося 12 ліпеня 1944 г. у складзе 4 атрадаў (атрад імя А. В. Суворава, атрад імя С. М. Кірава, атрад імя А. Неўскага, атрад імя У. І. Леніна) агульнай колькасцю 281 партызан.

У 1964 г. у в. Маторына Расонскага раёна ў гонар брыгады насыпаны курган, пастаўлены абеліск. У 1970 г. у в. Дзёрнавічы Верхнядзвінскага раёна пастаўлена стэла.

ЛІТАРАТУРА

1. **1-я Дриссенская** бригада // Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, (июнь 1941–июль 1944): краткие сведения об организационной структуре партизанских соединений, бригад (полков), отрядов (батальонов) и их личном составе / авт. кол.: А. Л. Манаенкова [и др.]. – Минск : Беларусь, 1983. – С. 274–275.
2. **Арлоўскі, В**. Так нараджаліся атрады / В. Арлоўскі // Дзвінская праўда. – 1975. – 30 студз. – С. 2.
3. **Бардадын, А. Ф**. Бои на реке Свольна (январь–май 1943) / А. Ф. Бардадын // Из истории партизанского движения в Белоруссии, (1941–1944 гг.) : сборник воспоминаний / отв. ред. И. С. Кравченко [и др.]. – Минск : Госиздат БССР, 1961. – С. 41–50.
4. **Грыгор'еў, А**. Аперацыя «Мост» / А. Грыгор'еў // Дзвінская праўда. – 1975. – 4 сак. – С. 2.
5. **Грыгор'еў, А.** Маланкі ўначы / А. Грыгор'еў // Дзвінская праўда. – 1974. – 23 лют. – С. 2–3.
6. **Грыгор'еў, А**. Не змоўкне слава / А. Грыгор'еў // Дзвінская праўда. – 1964. – 11 ліп. – С. 2.
7. **Грыгор'еў, А**. Расла партызанская слава / А. Грыгор'еў // Дзвінская праўда. – 1984. – 19 крас. – С. 2.
8. **Грыгор'еў, А.** Так ствараласся брыгада / А. Грыгор'еў // Дзвінская праўда. – 1984. – 6 сак. – С. 2.
9. **Грыгор'еў, А**. У тыя векапомныя дні / А. Грыгор'еў // Дзвінская праўда. – 1974. – 6 чэрв. – С. 2.
10. **Місюк, А.** На вогненнай зямлі / А. Місюк // Дзвінская праўда. – 1977. – 7 лістап. – С. 2.
11. **Міхасевіч, І.** Партызанская маці / І. Міхасевіч // Дзвінская праўда. – 1974. – 25 чэрв. – С. 2.
12. **Партызанская** брыгада 1-я Дрысенская // Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941–1945 : энцыклапедыя / рэдкал.: І. П. Шамякін [і інш.]. – Мінск : БелСЭ імя П. Броўкі, 1990. – С. 401.

13. **Урбан, Р**. Зброевых спраў майстар / Р. Урбан. // Дзвінская праўда. – 1995. – 20 студз. – С. 2.
14. **Цалпан, А.** Не было оккупантам покоя / А. Цалпан // Дзвінская праўда. – 2009. – 23 чэрв. – С. 2.

2-Я ДРЫСЕНСКАЯ БРЫГАДА

Створана 4 кастрычніка 1943 г. згодна з загадам БШПР на базе атрадаў ім. М. І. Калініна і ім. М.І. Кутузава, вылучаных 1-й Дрысенскай брыгадай. Атрады былі перайменаваны ў 1-ы Калінінскі і 2-і Калінінскі, пазней створаны 3-і Калінінскі. У канцы снежня 1943 г. у выніку баёў з карнікамі брыгада ў складзе 1-га і 2-га Калінінскіх атрадаў (245 чел.) выйшла ў савецкі тыл, дзе была расфарміравана. 16 студзеня 1944 г. камандны склад брыгады з падраздзяленнем партызан (92 чел.) зноў прыбылі ў Дрысенскі раён, дзе злучыліся з 3-м Калінінскім атрадам, які працягваў дзейнічаць тут.

Брыгада дзейнічала ў Дрысенскім і Расонскім раёнах.

Злучылася з часцямі Чырвонай Арміі 12 ліпеня 1944 г. у складзе 3 атрадаў агульнай колькасцю 230 партызан.

жанчын – 8	
беларусаў –160	членаў ВКП(б) – 4
рускіх – 35	кандыдатаў – 18
украінцаў – 3	членаў УЛКСМ – 45
другіх нац.– 32	беспартыйных – 163
з іх мужчын – 222	

Камандзір брыгады
Кухарэнка Іван Міхайлавіч (кастрычнік 1943 — ліпень 1944*)*
Камісар
Хут Ісхак Вацігежавіч (кастрычнік 1943 — ліпень 1944*)*
Начальнік штаба
Касач Аляксандр Канстанцінавіч (кастрычнік 1943 — ліпень 1944)

АСВЕЙСКАЯ ПАРТЫЗАНСКАЯ БРЫГАДА ІМЯ М.В. ФРУНЗЕ

Дата заснавання: 07.1942
Месца дзеяння: Віцебская вобл.: Асвейскі р-н, Дрысенскі р-н, Расонскі р-н

Камандзіры брыгады:
Захараў Іван Кузьміч (ліпень 1942 – студзень 1944)

Кузьмін Міхаіл Мікалаевіч (студзень 1944 – ліпень 1944)
Камісары:
Уладзіміраў Віталь Піліпавіч (ліпень 1942 – сакавік 1943, загінуў)
Сяргушка Антон Іванавіч (сакавік 1943 – студзень 1944)
Бохан Антон Адольфавіч (студзень 1944 – чэрвень 1944)
Начальнікі штаба:
Мядзведзеў Анатоль Данілавіч (ліпень 1942 – верасень 1942)
Трафімаў Аляксей Іванавіч (верасень 1942 – сакавік 1943)
Радзівонаў Ціхан Фёдаравіч (сакавік 1943 – студзень 1944)
Ахмядзьяраў Галім (люты 1944 – ліпень 1944)
Атрады:
Атрад імя Г. К. Арджанікідзэ
Атрад імя А. А. Жданава
Атрад імя Г. І. Катоўскага
Атрад імя У. У. Сімацкага
Атрад імя М. В. Фрунзе
2-і атрад імя М. В. Фрунзе

У ліпені 1942 г. у Асвейскім раёне камандаваннем атрада імя. М.В. Фрунзе, які дзейнічаў тут з вясны 1942 г., былі створаны атрады імя А.А. Жданава (пазней імя У.У. Сімацкага), імя Г.К. Арджанікідзэ, імя А. Я. Пархоменкі. Новыя арганізаваныя і атрад імя М.В. Фрунзе былі аб’яднаныя ў асвейскую групу партызанскіх атрадаў і далучаны да брыгады «За Савецкую Беларусь» (пазней брыгада імя К.К. Ракасоўскага Вілейскай вобласці). Згодна з распараджэннем аператыўнай групы партызанскага руху пры Ваенным савеце 4-й ударнай арміі ад 26 жніўня 1942 г. гэта група атрадаў названа Асвейскай брыгадай імя М.В. Фрунзе. Атрад імя А.Я. Пархоменкі застаўся ў брыгадзе «За Савецкую Беларусь» (1-ы атрад імя А.Я. Пархоменкі брыгады імя ЦК КП(б)Б Вілейскай вобласці). Пазней у Асвейскай брыгадзе імя М.В. Фрунзе былі арганізаваны атрады імя Г.І. Катоўскага, імя А.А. Жданава, 2-і імя М.В. Фрунзе. У канцы снежня 1943 г. пасля цяжкіх баёў з карнікамі брыгада (1169 чалавек) у складзе атрадаў імя М.В. Фрунзе, 2-га імя М.В. Фрунзе, імя У.У. Сімацкага, імя А.А. Жданава і імя Г.І. Катоўскага выйшла да савецкага тылу і была рэарганізавана. У лютым 1944 г. яна ў складзе атрадаў імя М.В. Фрунзе, імя У.У. Сімацкага і імя Г.І. Катоўскага, агульнай колькасцю 206 чалавек, вярнулася ў раён баявых дзеянняў. Тут да яе далучыўся атрад імя Г.К. Арджанікідзэ, які не выходзіў у савецкі тыл.